Халқ денгиздир, халқ тўлқиндир, халқ кучдир!

ХАЛҚ СЎЗИ

خلق سوزى

ҲИЖРИЙ:
ҚАМАРИЙ 1411 ЙИЛ
РАМАЗОН, 3-КУН
ШАМСИЙ
1369 ЙИЛ
ҲУТ, 29-КУН

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ РЎЗНОМАСИ

1991 йил 1 январда таваллуд топган | 1991 йил 19 март, сешанба № 55 | НАРХИ обуначига 7 тийин сотувда 10 тийин.

ТАҚДИР ЧЕГАРАСИ

ЎЗБЕКИСТОНДА ТАРИХДА БИРИНЧИ МАРТА 17 МАРТ КУНИ ЎТКАЗИЛГАН РЕФЕРЕНДУМ — УМУМХАЛҚ ОВОЗ БЕРИШИДА СССРНИ САҚЛАБ ҚОЛИШ Ё САҚЛАБ ҚОЛМАСЛИК, ЎЗБЕКИСТОННИНГ ЯНГИЛАНАДИГАН ИТТИФОҚ ОИЛАСИДА БЎЛИШИ ЁКИ БЎЛМАСЛИГИ МАСАЛАСИ ЎРТАГА ҚЎЙИЛДИ. РЕСПУБЛИКА БУ САВОЛЛАРГА ҚАНДАЙ ЖАВОБ БЕРГАНИ ҲАҚИДА ҚУЙИДА ҲИКОЯ ҚИЛИНАДИ.

Тошкент шаҳри

110-ЎРТА мактабда жойлашган 3-сайлов участкасида референдум тонги ҳаяжон билан отди. Комиссия аъзолари «қани, ким биринчи бўлиб овоз бераркин, қандай кайфиятда, қандай ҳолатда кириб келаркин», деб кузатишарди.

— Мактаб остонасидан энг аввал Космонавтлар шоҳкўчасининг 25, 27, ҳамда Иванов кўчасининг 10, 11-уйларида яшовчи кишилар ҳатлаб ўтдилар,— дейди комиссия аъзоси Лидия Яшкина.— Бизни ташвишлантирган нарса об-ҳавонинг ёмонлиги эди. Бу ҳол сайловчиларнинг кайфиятига, уюшқоқлигига таъсир этиши, бу эса сайлов натижаларида салбий из қолдириши мумкин эди-да. Йўқ, ундай бўлмади. Кўп ўтмай ишларимиз қизишиб кетди.

— Участкамизда 2427 сайловчи бор эди. Деярли барча фаол қатнашди,— дейди комиссия аъзоси Фазия опа Қурмонова.

Бироқ участка сайлов комиссиясининг айрим аъзолари бу муҳим анжуманга пухта тайёргарлик кўришмагани, тушунтириш, тарғибот-ташвиқот ишлари анча бўш олиб борилгани сайлов жараёнида сезилиб турди. Масалан, Космонавтлар шоҳкўчасидаги 39, 41-уйлардаги ҳар бир хонадонга сайловчилар сонидан қатъий назар бир донадан таклифнома тарқатилди. Бундан кўпчилик ранжиди. Шу кўчадаги 35-уй 38-хонадонда яшовчи Т. В. Черепкова эри учун ҳам, 25-уй 23-хонадонда истиқомат қилувчи Г. В. Виноградов эса бирваракайига беш кишига овоз бермоқчи бўлгани фикримизнинг исботидир.

Тартиб бўйича сайловчи бюллетень олиш учун паспортини кўрсатиши лозим. Бироқ бу ерда кўпинча бунга амал қилинмади.

— Биласизми, — дея тушунтиради Л. Г. Яшкина,—шу мактабда салкам 20 йилдан буён ишлайман. Сайловчиларнинг кўпи ўз ўқувчиларим. Бир пайтлар ўзим эркалатиб катта қилган боламга қандай қилиб «паспортингни кўрсат», дейман. Менимча, комиссиямизнинг бошқа аъзолари ҳам шундай: маҳалла аҳлининг аксариятини номма-ном билишади.

— Участка сайлов комиссиясининг раиси Мирзаумар Мирзаахмедовнинг ўзи ҳам референдум ўтказиш тартиб-қоидаларини чуқур-пухта билмаслиги кўриниб қолди. У:

— Мана мен бу ерда ўтирибман, лекин яшаш жойимда овоз беришим керак. Айтингчи, мен нима қилишим зарур?— дейди. Унинг участка комиссияси раиси бўла туриб шундай савол беришининг ўзи қизиқ эди.

Қорақалпоғистон

ТУРСУНОЙ Мадраҳимова 19 ёшда. У муаллимлар институти талабаси. Унинг қўлида ўзининг ва бувисининг бюллетенни бор.

— Бувим кексайиб қолган, юришга қийналади, — дейди Турсуной, — шунинг учун бюллетенини қутига ташлашга менга рухсат беришди. Аммо сизга бир нарсани айтмасам бўлмайди. Бувим қаттиқ тайинладилар. «Ҳа, деб жавоб бер, болам, айрилганни бўри ер». Аслида мен ҳам шу хаёлда эдим. Бизга ягона ва кучли мамлакат зарур.

Қорақалпоғистондаги сайлов участкаларида учратган кишиларнинг аксарияти ана шу фикрда собитдирлар. Бошқача бўлиши ҳам мумкин эмас. Чунки Қорақалпоғистон Иттифоқ бағрида камол топди, ўз йўлини англади, миллат сифатида шаклланди.

Тўғри, шу ўринда кимдир луқма ташлаши ҳам мумкин: Орол фалокатга юз тутди! Албатта, бундан қочиб бўлмайди. Аммо уни қутқариш борасида қилинаётган тадорикларден ҳам кўз юмиш мумкин эмас. Орол муаммолари бўйича СССР Олий Кенгашининг махсус қарори қабул қилинди. Бу эса одамларда катта умид ва ишонч уйғотмоқда.

Сайлов округлари ва участкаларидаги бугунги кўтаринки вазият нафақат қорақалпоқ халқининг, бус-бутун жумҳуриятимиз, қолаверса мамлакатимизнинг нурафшон эртаси, келажаги учун замину пойдевор бўлишига ишончимиз комил.

Андижон

ЖАЛОЛҚУДУҚ районининг Қатортол қишлоғидаги 13-Ғалаба сайлов участкасидамиз. Одамлар кайфияти кўтаринки, руҳи тетик. Айни чоқда уларнинг қалбида ҳаяжон. Қутига бюллетенни ташлаб чиққан оддий ишчи А. Йўлдошевни суҳбатга тортдик.

—Авлодимиз қадим-қадимдан бирлик учун курашиб келган. Ягона қудратли ҳокимиятни бунёд этган соҳибқирон бобомиз Амур Темур ҳам, буюк давлат тузган Мирзо Бобур ҳам, қўйингки, барча ота-боболаримиз ягона муштараклик учун курашганлар. Айтмоқчиманки, янгиланган Иттифоққа қўшилсак қудратли бўламиз. Менинг ва ҳамкасбларимнинг ҳаммаси янгиланган Иттифоқ учун овоз бераяпмиз.

Сайлов участкасида куннинг биринчи ярмидаёқ асосий кишилар овоз бериб бўлишди. 1.850 сайловчининг аксарияти ягона Иттифоқни сақлаб қолишни ёқлади. Шуниси муҳимки, улар овоз беришда виждон амри билан иш тутдилар.

— Бунинг сабаби бор, — таъкидлайди участка комиссияси раиси, «Иттифоқ» жамоа хўжалиги партия комитетининг котиби Дилмурод Маҳмудов. — Референдум арафасида аҳоли ўртасида тушунтириш ишлари олиб бордик. 18-ўрта мактаб муаллим-тарғиботчилари хонадонларда, иш жойларида фуқаронинг бурчи юзасидан суҳбатлар уюштирдилар. Шу боис бутун қишлоқ аҳли 17 март куни якдилона овоз берди.

Бухоро

ЎТГАН жума куни қўшниларимиз билан тўпланишиб, «ўзимизнинг референдумимиз»ни ўтказдик. Унда келишиб олганимиздек, эркаклар ҳовлиларни тозалаб, тартибга келтиришди, уйимиз қурилмасидан илгарироқ қандайдир саховатпеша бир киши экиб кетган ток новдаларини симбағазларга кўтардилар. Пайшанба куни бутун қўшнилар яна бир бўлиб, Наврўз дастурхонини тузаймиз.

Умумиттифоқ референдумига ҳам катта масъулиятни ҳис қилган ҳолда ёндашдик. Масалан, Бухородаги 7-ўрта мактабда ташкил этилган овоз бериш участкасида бўлдим. «Шарқ» дея аталувчи бу даҳада истиқомат қилувчи аҳолининг 65 фоизи соат 11 бўлмаёқ овоз беришга улгурди. Шубҳа йўқки, Бухоро вилоятидаги жами 542 та ана шундай участкада ҳам аҳоли ўз фуқаролик бурчини уюшқоқлик билан адо этди. Чунончи, вилоят референдум штабининг аъзоси, халқ депутатлари вилоят Совети ижроия комитетининг бўлим мудири Музаффар Отаевдан қуйидаги хабарни олдик:

Соат 11 га қадар Навоий шаҳрида 41 фоиз, Зарафшонда 49 фоиз, Учқудуқда 35 фоиз, Ғиждувонда 79 фоиз, Қоракўлда 81 фоиз, Олотда 85 фоиз аҳоли овоз бериб бўлган. Бу рақамлар вилоят меҳнаткашлари Бутуниттифоқ референдумига жиддий тайёргарлик кўрганликларидан далолатдир.

Жиззах

ЭЪТИРОФ этиш керакки, умумхалқ референдуми ўтказишнинг мазмун-моҳиятини, янгиланган Иттифоқ қандай бўлишини айниқса қишлоқ жойларда ҳамма ҳам англайвермайди. Шуни ҳисобга олган вилоят партия ва совет маҳкамаларининг фаоллари жойларга чиқишиб, референдумда овоз бериш тартиби, суверен республикалар ва улар уюшган иттифоқнинг вазифалари, ваколатларини тушунтириб бордилар. Меҳнат коллективларида, маҳаллаларда учрашувлар, савол-жавоб кечалари, баҳс-мунозаралар уюштирилди.

Тарғибот-ташвиқот яхши бўлгани ва тўғри олиб борилгани туфайли Дўстлик, Ғаллаорол, Бахмал, Арнасой районларида меҳнаткашлар 17 март куни овоз беришда фаол иштирок этдилар. Чунончи Зомин, Бахмал, Ғаллаорол районларида жами аҳолининг 99 фоизи овоз бериш участкасига келди.

Референдумнинг вилоят бўйича умумий якунлари ҳам чакки эмас. Аҳолининг 97,9 фоизи референдумда қатнашиб, улардан 95,4 фоизи суверен республикалардан иборат янгиланган иттифоқ учун овоз берди.

(Давоми 2-бетда).

Ниятлар ягона: ишқилиб референдумдан сўнг ҳаётимиз изга тушиб кетсин.

СССР ПРЕЗИДЕНТИ ОВОЗ БЕРАДИ

М. С. Горбачев совет ва чет эл журналистлари билан суҳбатда янгиланган ССР Иттифоқининг келажаги тўғрисидаги референдумда ижобий натижаларга эришилишига ишонч билдирди. 17 март куни журналистлар СССР Президенти овоз берган сайлов участкасига келишган эди. Суҳбатдаги дастлабки савол шундай бўлди:

«Иттифоқ бўладими, Михаил Сергеевич?»

М. С. Горбачев: Бунга ишончим комил. Бошқача фикрда бўлиш учун ё бехабар ёки масъулиятсиз киши бўлиш керак. Мана шу улкан мамлакатда яшаб турган бизларга ҳам, шунингдек сизлар вакиллари бўлган барча мамлакатларга ҳам иттифоқни сақлаб қолиш зарур. Иттифоқ ҳам янги бўлиши, биз унитаризмдан воз кечиб, янгиланган федерацияга ўтишимиз, вакиллар орқали — бугунги сиёсий воқеликларга, жаҳондаги жараёнларнинг ҳозирги, жумладан иқтисодий ва ижтимоий жараёнларнинг ривожланишига мос келадиган тарзда ваколатларни тўғри, энг мақбул тарзда тақсимлаш орқали федерациянинг имкониятини очиб беришимиз зарур.

— Сиз Россияда Президент лавозимини жорий этиш ғоясига қандай муносабатдасиз?

М. С. Горбачев: Мен россияликларнинг фикрини қадрлайман.

— Сизнинг шахсий фикрингиз қандай?

М. С. Горбачев: Менинг фикрим кўп жиҳатдан Россия конституциясининг эълон қилинган лойиҳасидан олинган таассуротга асосланади. Россияда президентлик шундай шаклда тасаввур қилинадиган бўлса, ўйлайманки, бу катта хавф-хатарни ўз ичига олади. Аслида, Россия федерациясида президентлик идорасининг Россия конституцияси лойиҳасида баён этилган концепциясини ривожлантирадиган бўлсак, унда суверен давлатларнинг ҳеч қандай иттифоқи тўғрисида, иттифоқни сақлаб қолиш ҳақида гап бўлиши мумкин эмас. Ўйлайманки, бу масала яна россияликлар, республика Олий Кенгаши ва айниқса РСФСР халқ депутатлари съезди жиддий муҳокама қилиши учун асос бўлади.

— Михаил Сергеевич, айирмачилик тамойиллари қуролли кучларнинг, ядровий имкониятнинг бўлиниб кетиш хавфини туғдиради... Бу хусусда сиз нима дейишингиз мумкин?

— Эълон қилинган ва республикалар ваколатли намояндалари фаол куч-ғайратларининг самараси бўлган иттифоқ шартномаси лойиҳаси марказ билан республикалар ваколатларини тўғри, оқилона тақсимлаш имконини беришига аминман. Шартномада мудофаа, қуролли кучлар иттифоқ давлати ваколатига ўтказилган, шу боисдан қуролли кучларнинг ва бунинг устига ядровий кучларнинг ҳеч қандай бўлиниб кетиши тўғрисида гап бормайди. Россия федерацияси конституциясининг лойиҳасида, Президент идораси билан боғлиқ қисмида эса Россия Президенти федерация қуролли кучларининг Бош қўмондони бўлиши тўғрисида гапирилади. Бу жиҳат рўёбга чиқариладиган бўлса, жиддий оқибатларга олиб келиши мумкин. Ўйлайманки, халқ буни тушунади ва бугунги кунда иттифоқ шартномаси, янгиланган федерация ялпи қўллаб-қувватланаётганлиги мамлакат, шунингдек халқаро барқарорлик манфаатлари йўлида хавфсизлик ва мудофаа масалаларини ҳал этиш учун жуда катта аҳамиятга эга бўлади.

— СССРда фуқаролар уруши бўлиши мумкинми?

М. С. Горбачев: Сиёсатчиларнинг бурчи воқеаларнинг бундай бурилиши: унинг сиёсий, иқтисодий, ҳарбий оқибатлари тўғрисида огоҳлантиришдан иборат. Одамлар буларнинг ҳаммасини англаб етишлари, мамлакатдаги ишлардан, ундаги ва унинг теварагидаги вазиятдан хабардор бўлишлари зарур. Иттифоқ шартномаси сари бораётганлигимиз, иқтисодиётимизни ислоҳ қилиш, ҳуқуқий давлатимизни қарор топтириш сари бораётганимиз — буларнинг ҳаммаси пировард натижада тартибни, ҳамжиҳатликни мустаҳкамлайди ва мутлақо бошқача вазиятни вужудга келтиради. Бундай вазиятда энг мураккаб масалалар демократик негизларда ҳал этилади. Ўзим тўғримда гапирадиган бўлсам, халқ, давлат, конституция тақдири хавф остида қоладиган жойларда, барча ваколатлардан фойдаланиб, чинакам демократик ўзгартишларни давом эттириш учун ҳамма ишни қиламан. Аминманки, жамият юқорида айтиб ўтилган вазифаларни вазиятни янада кескинлаштирмай, бунинг устига жамият парчаланишини билдирадиган фуқаролар можароларисиз ҳал этиш имкониятига эгадир. Ўйлайманки, биз бунинг олдини олишга муваффақ бўламиз.

— Сиз Болтиқбўйи республикаларида ўтказилган жамоатчилик фикрини сўраб билишга қандай муносабат билдирасиз?

М. С. Горбачев: Мен ўз муносабатимни тегишли фармонда баён этганман ва унга ҳеч қандай қўшимча қилмайман. Биласизларки, мен кайфиятга қараб ўз эътиқодимни ўзгартирмайман.

— Баъзи республикалар референдум ўтказмаганлигига қандай муносабатдасиз?

М. С. Горбачев: Биз янги иттифоқ шартномаси тузганлигимиз ва шартнома яқин вақт ичида имзоланиши аниқ. Бу — асосий тамойил. Шартнома лойиҳасини тайёрлашда қатнашган республикалар янгиланган иттифоқ тезроқ нормал изга тушишидан ғоят манфаатдордирлар. Ўшанда бошқа барча республикалар олдида савол пайдо бўлади. Ўйлайманки, улар аниқ қарорга келадилар, чунки ҳозирнинг ўзидаёқ ўз фикрларини айтмоқдалар. Шарқий Европа мамлакатларида қандай бўлган эди? Биз маълум вақт алоқаларимиз характерига нисбатан, шунингдек бизларга, Совет Иттифоқига нисбатан танқидий муносабат намоён бўла бошлаганлигини ҳис этдик. Биз йўл танлаш, демак қўшнилар, дўстларнинг қандай йўл танлаши эркинлиги қоидасига амал қилиб, бир хил, менимча, тўғри йўл тутдик. Улар маълум бир қарорга келишларига имконият бердик. Орадан бир йил ўтди, энди муаммо бундан буён биргаликда қандай яшаш кераклигини муҳокама қилиш учун барча хоҳловчиларни қабул қила олишдан иборат.

Республикаларимизнинг нусха олиши Европа даражасида юқори эканлигини тушунган бўлсалар, буни айниқса тушунадилар, деб ўйлайман.

— Баъзилар иттифоқ учун овоз бериш — шахсан сиз учун овоз бериш демак, деб даъво қилмоқдалар...

М. С. Горбачев: Бошқа сиёсатчилар шундай деб ҳисоблашади. Аммо мен бу саволга илгарироқ референдум олдидан сўзлаган нутқимда жавоб берганман. Гап халқимиз тақдири ва бутун тараққиётимиз тақдири тўғрисида бормоқда. Бу — шахсий манфаатлар эмас.

— Сиз Ельциннинг фуқаролар уруши бўлиши мумкин эмаслиги тўғрисида гапирган кейинги нутқига қандай муносабатда бўляпсиз?

М. С. Горбачев: У уруш эълон қилиш, «енг шимариб ва мушт кўтариб» душманларни, жумладан ўз атрофидаги душманларни аниқлаш кераклиги тўғрисида гапирганидан кейин ана шундай деди. Бунда мен учун ҳамма нарса равшанлигини биласиз. Одамлар унинг фикрини эшитишди. Ўзини кўришди ва энди ўзлари ҳал қилишсин. Шахсан мен учун — бу жиддий баҳс ҳам, заковатли фикрлашув ҳам эмас. Бу — бузғунчилик йўлидир. Бундай йўл ҳеч наф келтирмайди.

— Сиз Болтиқбўйи республикаларига мустақиллик берилишига тайёрмисиз?

М. С. Горбачев: Биз республикалар иттифоқ таркибидан чиқишининг конституциявий воситасига эгамиз. Мен шахсан — уларнинг янгиланган федерация—суверен давлатлар иттифоқи таркибида ўз тақдирини ўзлари белгилашлари тарафдориман.

(ТАСС).

ЎЗБЕКИСТОН СОВЕТ СОЦИАЛИСТИК РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ФАРМОНИ

ШАХСИЙ ТОМОРҚА ХЎЖАЛИКЛАРИНИНГ ЭГАЛАРИ БЎЛМИШ ДЕҲҚОНЛАРГА МОЛИЯВИЙ ЁРДАМ БЕРИШ ВА УЛАР УЮШМАСИ МОДДИЙ-ТЕХНИКА БАЗАСИНИ МУСТАҲКАМЛАШ ТЎҒРИСИДА

Шахсий томорқа хўжаликларининг эгалари уюшмасини республика аҳолисини озиқ-овқат билан таъминловчи асосий соҳалардан бири сифатида қарор топтириш, унинг ижтимоий-маиший шароитларини яхшилаш, шунингдек бозор муносабатларига кириш даврида деҳқонларнинг манфаатларини ҳимоя қилиш мақсадида:

1. Уюшманинг шахсий томорқа хўжаликларини ривожлантиришга ёрдам бериш фондини ташкил этиш учун бир миллиард сўм ажратилсин.

2. Вазирлар кабинети зиммасига шахсий томорқа хўжаликлари эгалари уюшмасига шахсий хўжаликлар соҳаси учун моддий-техника ресурслари бўйича фонд эгаси вазифаларини бериш ваколати топширилсин.

3. Шахсий томорқа хўжаликлари эгалари уюшмаси кенгаши Ўзбекистон ССР Молия вазирлиги, Ўзбекистон Деҳқончилик-саноат банки, Ўзбекистон ССР Қишлоқ хўжалиги вазирлиги, Қорақалпоғистон Вазирлар кенгаши ва вилоят ижроия комитетлари билан биргаликда икки ҳафта муддат ичида шахсий томорқа хўжаликларини ривожлантиришга ёрдам бериш фондининг мақоми ва ундан фойдаланиш тўғрисидаги низомни тайёрлаб чиқсин ва Вазирлар кабинетига тақдим этсин.

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Президенти **И. КАРИМОВ.**

Тошкент шаҳри,
1991 йил 18 март.

Водийларни яёв кезганда...

Саховат—кўнгил малҳами

Наврўз кишиларни бир-бирларига меҳр-мурувватли, иззат-икромли бўлишга ўргатади. Ўзбекистон Соғлиқни сақлаш вазирлигида кўп маош оладиган раҳбарлар Наврўз фондига 200 сўмдан ўтказишга аҳд қилдилар. Барча медицина муассасалари ходимлари бир кунлик иш ҳақларини шу фондга ўтказадиган бўлдилар. Масъул ходимлар эса аҳолига тиббий ёрдам кўрсатиш қай аҳволда эканлигини ўз кўзлари билан кўриш ва амалий ёрдам бериш мақсадида шифо масканларига жўнаб кетдилар.

Узоқ йиллар тиббиёт соҳасида ишлаб кетган кишиларга совға-саломлар инъом этилмоқда. Тиббиёт илмгоҳларида ўқиётган ночор талабалар ҳам хайр-саховатдан баҳраманд бўладилар. Уларга кийим-кечак ҳамда моддий ёрдам берилаяпти.

Айни вақтда аҳоли зич яшайдиган жойларда турли дори-дармонлар, медицина асбоблари билан савдо қилувчи кўчма дўконлар ишлай бошлади. (ЎзТАГ).

Эшитмадим деманглар!

ТОШКЕНТ вилояти ва шаҳри касаба уюшмалари бирлашмаси кенгаши раёсати ва Тошкент шаҳри хотин-қизлар кенгаши Наврўзни оламга тайёрланиш ва уни оммавий байрамга айлантириш юзасидан кўрик ўтказишга қарор қилдилар.

МАҚСАД: меҳнат ва ўқув жамоаларида, маҳаллаларда, йирик даҳаларнинг гузарларида байрамни оммавий тус олдириб, жамики касаба уюшма фуқароларини бу умумхалқ шодиёналарида фаол иштирок этишга рағбатлантиришдир.

Кўрик давомида сайиллар ва ўйинлар, санъат усталари, ҳаваскор артистлар, аскиячилар, дорбозларнинг чиқишлари, полвонларнинг беллашувлари, от спорти пойгалари уюштирилади. Халқ сайиллари ўтаётган жойларда сумалак, ҳалим ва бошқа байрамона миллий таомлар тайёрланади. Қариндош-уруғлар, таниш-билишлар, уруш ва меҳнат фахрийлари, маданият ва санъат арбоблари билан учрашувлар ўтказиш, шунингдек далалару боғларни, ариқ-зовурларни, иш қуролларини, техника ва уруғни баҳорги дала ишларига тайёрлаш ҳам кўрик шартларига киради.

Кўрик Тошкент шаҳри ҳамда вилояти меҳнат ва ўқув жамоаларида, уларнинг маданият, спорт муассасаларида ўтказилади. Рағбатлантириш хусусидаги матнлар касаба уюшмалари бирлашмаси кенгашига шу йил 30 мартгача юборилади.

Тўпхона тўйхонага айланади

УРГУТНИНГ осмонўпар чинорлари пойида Тўпхона деган сўлим, хушҳаво манзилгоҳ бор. Район аҳлининг оммавий сайллари, шодиёналари асосан шу томошгоҳда бўлиб ўтади.

Бу йилги Наврўз кунларида Тўпхона ўзгача файз, тароват касб этади. Тоғ гулларию гиёҳларнинг бўйи анбарларига сумалак, ҳалиса, ялпизли сомсаларнинг ҳидлари қўшилиб кетади. Ҳаваскорлик гуруҳларининг куй-қўшиқлари янграйди, полвонлар беллашуви, чавандозлар пойгаси, кўпкари тортишувлари авжига минади. Шоирлар шеърхонлик қилишади. Ҳунармандларнинг санъати намойиш этилади. Келинчакларнинг одоби, гўзаллиги, рўзғор тутиш маҳорати, пазандалиги кўрикдан ўтказилади.

Ургутликлар Наврўз шодиёналарини баҳам кўриш учун вилоятнинг турли бурчакларидан, шунингдек қўшни Тожикистоннинг Панжакент районидан меҳмонлар чақиришди, токи Наврўз баҳор, эзгулик, дўстлик байрамига айлансин деб.

Ҳабиб ТЕМИР,
«Халқ сўзи» мухбири.

МАРКАЗГА ЯҚИНРОҚ

Рейс билан қатновчи дастлабки автобус йўловчиларини тоғдаги Тўда, Қорабўйин, Падан қишлоқларига элтиб қўйди. Ваҳоланки, яқин кунларгача бу қишлоқларга фақат тоғ сўқмоқлари орқали отда ёки эшакда бориш мумкин эди. Ҳозир бу қишлоқларга катта йўллар ўтказилган.

Бойсун районидаги эътибордан четда қолган бу қишлоқлар ҳозир қайта туғилаётгандек бўлаяпти. Шу йилнинг ўзида бу қишлоқларда тўртта мактаб, учта чойхона, бошқа ижтимоий-маданий-маиший иншоотлар қурилади. Бу қишлоқлар билан телефон алоқаси ўрнатишга ҳам қарор қилинган.

Ҳозирги баҳор кунларида маҳаллий аҳоли кўчалар ва ҳовлиларни тартибга солаяпти, мевали ва манзарали дарахт кўчатлари ўтқазаяпти, хуллас Наврўз байрамига тайёргарлик кўраяпти.

(ЎзТАГ)

Сурхондарё вилояти.

(Давоми. Боши 1-бетда).

ТАҚДИР ЧЕГАРАСИ

Наманган

ШАҲАРнинг Совет районидаги 71-овоз бериш участкасида бола кўтарган бир аёл кутилмаганда шундай деб қолди:

— «Ҳа»ни ҳам ўчирса бўлаверади, чунки бу билан бирон нарса ўзгарармиди?

— Учириш мумкин, — дедим мен ҳам аёлга, — аммо кўпчилигимиз бирлашишни хоҳламасак, оқибати яхши бўлмаслигидан ташвишланмайсизми?

Аёл айтмоқчи бўлган фикримни уқдими, йўқми билмадим. Заро, бунинг аҳамияти ҳам йўқ. Чунки янгиланган Иттифоқ моҳиятини тушунмайдиганлар у қадар кўп эмас.

Шу участкада вилоят советининг депутати, 17-автокорхона директори Б. Умрзоқов билан учрашиб қолдим. Уни кўпчилик яхши билади. Анча таниқли одам. «Референдумдан сўнг бирор ўзгариш юз беришига ишонасизми» деган саволимга халқ ноиби хомуш туриб, ҳазил аралаш жавоб берди: «Умумий уйимизга қайтамиз».

Баҳодир Ҳалилович бошқараётган корхона ҳозир анчагина қийинчиликларни бошидан кечираяпти. Айрим иттифоқдош республикалардан эҳтиёт қисмлар, автомашиналар келмай қўйди. Бир ёқда бензин масаласи ҳам тиғиз. Автокорхонадагилар кимга мурожаат қилишмасин, сиздан угина, биздан бугина деб айирбошлаш усулини таклиф этишади.

Участка комиссияси котиби, З. Раҳмонованинг хабар беришича, соат ўн бўлмаёқ сайловчиларнинг учдан бири овоз бериб бўлган. Бу эса умуман вилоятда умумхалқ референдумининг уюшқоқлик билан ўтганлигидан далолат эди.

Самарқанд

ШАҲАР кўчаларини айланар экансиз, ўзбекча, тожикча, яҳудийча, татарча, арманча корейсча сўзлашиб турган кишиларни учратасиз. Бу бежиз эмас, чунки Самарқанд ўз аҳолисидан ташқари деярли ҳар куни дунёнинг турли бурчакларидан келган юзлаб сайёҳларни ҳам қабул қилади. Бу ерда миллий анъаналар, тил ва урф-одатлар ҳар хил бўлса ҳам, одамлар бир-бирларини тез англайдилар. Чунки уларни боғлаб турган асосий восита фикр ва туйғуларнинг бирлигидир.

Умумхалқ референдуми куни самарқандликларнинг кўпчилиги янгиланган Иттифоқ таркибида қолиш учун овоз бердилар.

Маҳмудовлар оиласи номидан Сиёб район советн ижроия комитетининг маданият бўлими мудири Рита Маҳмудова шундай деди:

— Биз нафақат ССР Иттифоқини сақлаш учун, балки оиламиз, қолаверса, болаларимизнинг келажаги учун ҳам овоз бердик. Оиламизни Иттифоқнинг бир қисми деб тасаввур қилиш мумкин: онам татар бўлса, отам ўзбек, эрим эса тожик.

Бизнинг энг катта кучимиз Иттифоқдадир. Биз фақат ўзаро бирликдагина ҳар қандай қийинчиликларни енгишимиз мумкин. Шунинг учун кўнглимизда ҳали умид учқунлари сўнгани йўқ.

— Иттифоқсиз яшаб бўлмайди, — дейди Самарқанддаги 1-маиший хизмат уйи директори Тамара Андреевна. — Бусиз анъанавий, иқтисодий ва ишлаб чиқариш алоқаларимиз пароканданликка юз тутган бўлур эди. Корхонамиздаги юздан ортиқ ишчилар референдум арафасидаёқ янгиланган Иттифоқ учун овоз беришни мўлжаллаб қўйган эдилар. Фақат бир нарса безовта қиладн кишини: мамлакатимизда ҳозир содир бўлаётган воқеалар боис бугунги жамиятни янгиланган Иттифоқ деб бўлармикан? «Ҳа» деб овоз беришдан олдин кўплаб самарқандликлар ана шу ҳақда фикр билдирдилар.

Сирдарё

ОҚОЛТИН районидаги гидромелиорация техникуми ҳовлисига киришимиз билан боликдан таниш манзарага кўзимиз тушди. Бир четда оркестр чалмоқда. Одамлар эшикдан кириб-чиқиб турншибди. Ичкарида бир бурчакда аралаш моллар саодоси. Бу ерда ҳам бугунги кун манзарасини кузатасиз: пештахта ғарибгина.

Яна ичкарироққа кириб борамиз. Дил изҳори учун келган одамлар ва участка комиссияси аъзолари ўртасида қисқа мулоқот. Бюллетень. Алвон кабина. Муҳрланган қизил қутича. Ва, ниҳоят, унинг ичига ташланаётган эртанги кунимиз, тақдиримиз битикномалари...

Бюллетень ташлаб чиққан ёш йигитни тўхтатамиз:

— Ўзингизни таништирсангиз.

— Техникумда ишлайман, Ғойибов Эшқобил.

— Сир бўлмаса айтинг-чи, нима учун овоз бердингиз?

— Иттифоқ учун.

— Нега?

Суҳбатдошимиз бироз сукут сақлайди. Нимадир демоқчи бўлади, дилидагини тилига чиқаришга қийналади. Техникум директори Я. Ҳайдаров унга ёрдамлашиб юборади. Эшқобил бош қимирлатиб, маъқуллайди.

— Шу йил декабрда 75 ёшга тўламан,— дейди иккинчи суҳбатдошимиз Ҳакимжон Сафин. — Ҳеч иккиланмасдан Иттифоқ учун овоз бердим. Ахир шу Иттифоқни—бус-бутун ватанни деб озмунча меҳнат қилдимми. Улуғ Ватан урушида қатнашдим, қон тўкдим. Энди уни осонгина бўлиб, парчалаб ташлайдиган аҳмоқ йўқ.

...Райондаги мавжуд 11 та участканинг барчасида эрта тонгда митинглар бўлиб ўтди. Меҳнат ветеранлари, ишлаб чиқариш илғорлари, оқсоқоллар дўстликнинг куч-қудрати, бирлик ва аҳилликнинг кароматн хусусида, Иттифоқни сақлаб қолиш зарурлиги ҳақида сўзладилар.

Умуман Сирдарё вилоятида референдум куни 256 та сайлов участкасида чўл баҳодирлари — 83 миллат вакиллари овоз бердилар. Мингга яқин йигит-қизлар сайлов қутилари олдига биринчи бор келишди.

Сурхондарё

— БАРИБИР нефтьчилар биринчи бўлиб етиб келишади, — деди 11-сайлов участкаси раиси Валерий Пирогов худди менинг фикримни ўқиб тургандек.

Ҳақиқатан шундай бўлди: соат олти яримларда сайлов участкасига 90 ёшдан ошган Чори бобо Қодиров ташриф буюрди. Бюллетенларнинг тарқатилишига эса ҳали ярим соат бор эди. Бутун умрини Сурхондарёда нефть саноатини тиклашга бағишлаган Чори бобо сайлов қутисига биринчи бўлиб бюллетенни ташлади.

«Жарқўрғоннефть» бошқармасида тармоқ ривожи учун ҳаётини бағишлаган бундай ветеранлар жуда кўп. Геологлар Михаил Шмаков, Каримсак Попов ёки Вера Горбунова сингариларни нефтчилар ҳизр назар қилган кишилар дейишади. Вилоят партия ташкилоти тафтиш комиссияси аъзоси, чилангарлар бригадири Андрей Шуба, нафақахўр Бўри Ҳайдаров ҳам ана шундай кишилар сирасига кирадилар.

Юқоридаги исми-шарифлардан ҳам бошқарманинг кўпмиллатли жамоа эканлиги кўриниб турибди: ўзбек, рус, тожик, украин, қозоқ, татар...

Ш. Фахриддинов бу соҳада 35 йил меҳнат қилди. Яқинда уни ҳамкасблари иззат-икром билан пенсияга кузатишди. Бугун тўрт фарзанди, ўн невараси даврасида роҳат-фароғатда. Бу оилада вояга етганларнинг барчаси ота изидан бориб, унинг касбини тутишди.

Бироқ ҳаммаёққа жар солиб: «Иттифоқимиз бирлиги учун овоз бераман», «Менинг фикрим аниқ. «Ҳа», «Халқларимиз дўстлиги учун» деб юрганлар ҳам кўп бўлди. Лекин бу баҳс ва тортишувлар, иккиланишлар энди овоз бериш участкаси остонасида қолиб кетди. Ҳар бир фуқаро «ҳа» ёки «йўқ» дейиш олдидан инсонлар тақдирига дахлдор муҳим масаланинг ҳал этилишига ҳисса қўшаётганини англаб етган бўлса бас.

Тошкент вилояти

ОЧИҒИ, референдум олдидан бўлиб ўтган катта шов-шувлар турли ҳаракатлар, қарама-қарши фикрларни кўриб, 17 март воқеаларга бой бўлиб, зиддиятли ўтса керак, деб ўйлагандик. Йўқ, Калинин районидаги овоз бериш участкаларини айланар эканмиз бунинг тамомила аксини кўрдик. Шунда Ўзгариш қишлоқ Совети ҳудудидаги 20-участкада узоқ йиллар колхоз ишлаб чиқаришида ишлаган меҳнат фахрийси Сирожиддин ота Шукуровнинг гапларини эсладик. У киши э, болам, қанча тарғибот-ташвиқот қилманглар, ҳақ йўлни халқнинг ўзи танлаб олади, деган эдилар.

Ҳақиқатдан ҳам сафар давомида кўпчилик билан суҳбатлашдик. Уларнинг орасида оддий ишчи ҳам, деҳқон ҳам, зиёли ҳам, олиму уламо ҳам, катта раҳбарлар ҳам бор эдилар. Аксарияти янгиланган Иттифоқ учун овоз берганларини айтишди.

— Биласизми, мен нега Иттифоқни сақлаб қолиш тарафдори бўлдим, — дейди Фрунзе район ички ишлар бўлими ходими Турдибек Даулбоев. — Биринчидан, республикалар ўзаро иқтисодий боғланиб кетишган. Иккинчидан, ажралиш бугун баъзилар ўйлаган натижани бермайди. Учинчидан, биз танлаган Иттифоқ янгиланган, мустақил республикалардан ташкил топмоқда. Демак, энди Ўзбекистон миқёсидаги масалаларни марказдагилар эмас, халқимизнинг ўзи ҳал қилиш имкониятига эга бўлади. Мен бунга ишонганим учун «Ҳа» дедим.

Албатта, бу — райондаги биргина фуқаронинг фикри. Аммо овоз бериш якунланган паллада Калинин районидаги Марказий мавзе комиссиясида бўлганимизда жуда кўпчилик янгиланган Иттифоққа ишонч билдирганлигини англадик.

— Барча участкаларни комиссия аъзоларининг ўзлари назорат қилиб туришди, — деди халқ депутатлари Калинин район совети раисининг ўринбосари Абдумажид Абдураҳмонов. — Баъзи жойларда, масалан Ленин қишлоқ советига қарашли 5 та участкада овоз бериш пешингача якунланди. Умуман районимиздаги 43 та участканинг барчасида референдум уюшқоқлик билан ўтди. Агар район бўйича 66 минг 131 киши рўйхатга олинган бўлса, уларнинг 62 минг 653 нафари, яъни 94 фоизи референдумда иштирок этди. Уларнинг 84 фоизи Иттифоқни сақлаб қолиш учун овоз берганлиги маълум бўлди.

Натижа маълум. Демак, Сирожиддин ота янглишмабди: ҳақ йўлни халқнинг ўзи танлаб олмоқда.

Фарғона

ФАРҒОНАЛИКЛАР умумхалқ референдумига умид ва ишонч, ҳадиксираш ва бироз хавотир билан келдилар, десак муболаға бўлмайди. Чунки нафақат республикамизда, СССРда аҳоли энг зич жойлашган минтақанинг тақдири бутун мамлакат билан боғлиқ. Шу билан бирга ҳали одамлардан мудҳиш Фарғона воқеаларининг асорати кетгани йўқ. Шундай бўлса ҳам овоз берувчиларнинг 96,5 фоизи Иттифоқнинг сақлаб қолиниши ёки қолмаслигига ўз муносабатларини билдирдилар. Уларнинг 94 фоизи янгиланган қудратли Иттифоқда қолиш истагини ифода этдилар.

180-Ленинград сайлов округининг 26-участкаси ҳисобидаги 1.861 сайловчи тушликка қадар деярли овоз бериб бўлди. Шу участкада сайлов қутиси ёнига келган Ёркиной Мўминова билан суҳбатлашдик.

— Мен биринчи марта овоз бераяпман. Иттифоқ тақдири, республика тақдири билан боғлиқ муҳим тадбирда фуқаролик бурчимни ўтаётганлигимдан хурсандман. Агар келажагимизни, эртамизни ўйлайдиган бўлсак, албатта Иттифоқни сақлаб қолишимиз керак. Кўпчилик тенгдошларимнинг фикри ҳам шундай.

— Референдум рўзанинг дастлабки кунларида ўтаяпти, — дейди 80 ёшли Мамадали ота Маҳмудов.— Мен дўстим Юнусали Мамадалиев билан саҳарлик нонуштани қилгандан сўнг яхши ният, аъло кайфият билан Иттифоқимиз учун овоз бердик. Барча сайловларда иштирок этганман. Кимлардир бизнинг дўстлигимизга, иттифоқимизга раҳна солишмоқчи. Уларнинг қитмирлиги ўтмайди.

Хоразм

ЎТГАН куни 500 минг нафар хоразмлик референдумда биринчи бор қатнашди. Гарчи сайлов участкаларида уларни куй ва қўшиқлар билан қарши олсалар-да, одамларнинг юзида бугунги кунимиз ташвишлари ва жиддияти зоҳир эди.

Участка ва округ комиссиялари раисларининг таъкидлашларича, қишлоқ ва шаҳар аҳли эрта тонгданоқ оёққа қалқди — овоз бериш учун катта маъракага тўплана бошлади. Биз ҳам ким билан учрашмайлик, «Иттифоқ учун овоз бераман» деган каломни эшитдик. Эҳтимол, бошқачароқ ўйлайдиганларга дуч келмагандирмиз. Орамизда шундай инсонлар ҳам бордир. Аммо биламизки, ёлғиз қалдирғоч об-ҳавони ўзгартиролмайди.

— Иттифоқнинг парчаланиб кетишини кўз олдимга келтиролмайман, — дейди Ўзбекистон ССР халқ депутати, Урганч ёғ-мой комбинати директори Тельман Мусаев. — Биз бошқа республикалар билан мустаҳкам ришталар ила боғлиқлигимизни билган ҳолда қандай қилиб қарши овоз бераман, ахир! Комбинатимиз номидан Россия, Белоруссия, Эстония, Латвия ва Украина билан шартномалар имзолаганмиз. Хўжалик совуни ишлаб чиқариш учун биз улардан хомашё оламиз. Ўз навбатида уларга совун, мой, шрот юборамиз. Маҳсулотимиздан улар маргарин ва майонез тайёрлашади. Шунингдек, Свердловск, Қозон, Нижний Новгород ва бошқа шаҳарларга ҳам маҳсулот жўнатаяпмиз...

Биз 30-Ленинград участкасидаги сайловчилар, Ўрта Осиё магистрал газқувури бошқармаси ишчилари, уруш фахрийлари ва бошқалар билан учрашганимизда ҳам ранг-баранг, аммо бир мазмундаги гапларни эшитдик: , биз янгиланган федерация тарафдоримиз!

Референдум куни Хоразмда об-ҳаво яхши келди — қуёш чарақлаб турди. Биз ҳам ўз юртдошларимиз келажаги ана шундай чароғон, турмушлари беғубор бўлишини истаймиз.

Қашқадарё

«БОЛЬШЕВИК» давлат хўжалигининг энг олис яйловларига тонг саҳардаёқ кўчма участка вакиллари етиб келишди. Маълумки, ҳозир отарларда қўзилатиш мавсуми айни қизиган пайт. Бинобарин, чўпон-чўлиқларни бу муҳим ишдан чалғитиб бўлмайди. Аммо улар ҳам ҳамма қатори референдумда шахсан иштирок этиб, фуқаролик бурчларини бажармоқлари керак.

Бу яйловларда кўклам кезларида чорвадорлар бутун оила аъзолари билан жамулжам яшайдилар. Чунки қўзилатиш мавсумида ҳамма зарур юмушлар билан банд бўлади. Мана бугун ҳам чўпон Жўраевларнинг бутун авлоди Уйрат дарасида. Сулоланинг энг кекса вакили Хўжамурод бобо 97 ёшда. Унинг 70 яшар ўғли Жўра бобо Социалистик Меҳнат Қаҳрамони, невараси Темур ака 50 ёшда. Чевараси Тўлқин 19 баҳорни қаршилаган. Хуллас, ана шу катта оиланинг 50 нафар аъзоси бугун шу ерда. Улардан 20 киши референдумда бевосита иштирок этди.

Мен референдум арафасида Темур Жўраев билан суҳбатлашганимда у кўпчиликка ибрат бўладиган бир воқеа ҳақида сўзлаб берди:

— Бир замонлар бу ерда баджаҳл бой яшаган экан. Қароллар унинг қаттиққўллигига чидолмай қочиб кетишар, бой эса уларни тутиб келиб, эзиб ишлатишни давом эттираверарқан. Ана шундай камбағаллардан бири бўлган Раҳим Сайфи қочоқ қаролларни ўз атрофига тўплади. Улар биргалашиб ҳаракат қилишгач, бой ноилож қолди. Ўшандан бери хўжаликнинг марказидаги қишлоқ Раҳим Сайфи номи билан аталади.

— Кўрдингизми, — дея ҳикоясига якун ясади Темур ака, — биз бирга бўлсаккина кучлимиз, фақат шундагина бир-биримизни сақлаб қола оламиз. Ўйлайманки, менинг ҳамкасбларим бўлган барча чўпонлар ҳам шундай мушоҳада юритадилар.

Хабарларни «Халқ сўзи» ва «Народное слово» рўзномаларининг мухбирлари Э. БОЛИЕВ, К. КАМОЛОВ, А. ЛАЗАРЕВ, А. БОЙҚЎЗИЕВ, С. ТИСЛЕНКО, Г. НОДИРОВА, А. МАМАРАСУЛОВ, Н. СУЛАЙМОНОВ, Р. ФАРҲОДИЙ, Н. СОБИРОВ, А. ҚУРБОНОВА, Ф. ШОДМОНАЛИЕВ тайёрлашди.

Олий Кенгаш комитетларида

Яхшидир, ёмондир— келажагимиз

Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг Ёшлар ишлари ҳамда Қонунчилик, қонунийлик ва ҳуқуқ-тартибот масалалари комитетларининг март ойидаги мажлиси биргаликда ўтказиладиган бўлди. Нега! Мухбиримиз Ёшлар ишлари комитети раисининг ўринбосари Э. Каримов билан ана шу ҳақда суҳбат қилди.

— Режалаштирилган бу қўшма мажлис балоғатга етмаган ёшлар ўртасида жиноятчилик ва ҳуқуқбузарликнинг олдини олиш билан боғлиқ масалаларга бағишланади. Шу муносабат билан иккала комитет аъзоларидан бир гуруҳи республикамиздаги махсус муассасаларда ўқув-тарбия ва меҳнатни ташкил этиш, умуман ёш авлод тақдирига алоқадор масалалар бўйича жойларда қандай ишлар олиб борилаётганлигини ўрганаётир. Бу борада муайян ишлар билан бир қаторда жиддий ижтимоий муаммолар ҳам борлиги аён бўляпти. Масалан, кўпгина район, шаҳар советларининг ижрокомлари қошидаги балоғатга етмаганлар билан ишлаш комиссияларида жиноят содир этган болалар муҳокамасига бағишланган йиғилишларга болаларнинг ўзларини таклиф этмаслик, уларнинг тақдири ҳақида сиртдан ҳукм чиқариш, комиссияларнинг қарорини эълон қилмаслик, ҳатто болаларнинг қаерга ва нима мақсадда қанча муддатга юборилаётганликларини маълум қилмаслик ҳоллари аниқланмоқда.

— Ана шундай жойлардан бир-иккитасини мисол тариқасида келтиролмайсизми?

— Марҳамат. Самарқанддаги 64-махсус мактаб-интернатда, Фарғона шаҳридаги 47-ўғил болалар ҳамда Қўқон шаҳридаги 48-қизлар махсус ҳунар-техника билим юртларида бўлганимизда болалар орасида арзимаган тартиббузарлар билан бирга жиддий жинояти учун юборилганларни ҳам учратдик. Бундай бефарқлик таълим-тарбия ишларига жуда катта салбий таъсир кўрсатиши турган гап. Оддий тартиббузарлар билан жиноят содир этганларни бир жойда тарбиялаш ўзини оқламайди. Шунинг учун бўлса керак, бундай ўқув-тарбия муассасаларини битириб чиққанларнинг кўпчилиги ҳаётда ўз ўрнини топиб кетолмаяпти, жиноятга қайта қўл урмоқда. Битириб чиққан ёшларнинг кейинги тақдири ҳақида тўлиқ маълумотлар йўқлиги ҳам кишини ташвишга солади. Яхшими, ёмонми — бундай болалар ҳам бизнинг келажагимиздир.

— Бу камчиликларга чек қўйиш учун нималар қилиш керак деб ўйлайсиз?

— Бизнингча, аввало болаларни қилган айбига қараб тўғри табақалаш, таълим-тарбия масканларидаги тартиблар, шу соҳага доир қонун-қоидаларни қайта кўриб чиқиш зарур. Токи жойларда бундай болалар тарбиясига муносабат ўзгарсин. Ҳар бир тарбияланувчи билан алоҳида, мустақил иш олиб бориш учун шароит ва имконият вужудга келсин.

Комитетимизнинг Қонунчилик, қонунийлик ва ҳуқуқ-тартибот масалалари комитети ҳамкорлигида ўтказиладиган мажлиси балоғатга етмаган ёшлар билан ишлашни қайта қуриш, таълим-тарбиянинг самаралироқ усулларини аниқлаш ва ҳаётга тадбиқ этиш йўлида муҳим қадам бўлади деб ўйлайман.

Суҳбатдош: Абдунаби ТУЙЧИБОЙ ўғли.

Абу Али ибн Сино номидаги жамғарма

Шанба куни Абу Али ибн Сино номидаги жамғарманинг Ўзбекистон республика бўлимини ташкил этишга бағишланган таъсис конференцияси бўлиб ўтди. Мақсад ногиронларга — эшитиш, кўриш қобилияти паст, дудуқ болаларга, жумладан алкоголизм ва гиёҳвандликка мойил ўсмирларга махсус тиббий-педагогик, ижтимоий-руҳий ва ҳуқуқий ёрдам беришдир.

Жамғарма бошқаруви, унинг раёсати сайланди, устави тасдиқланди. Халқ цирки таниқли артисти Турсунали Муҳаммад Абу Али ибн Сино номидаги жамғарма президенти бўлди.

Конференция ишида кўпдан-кўп ҳомийлар, мусулмон ва православ динларининг вакиллари, хориждан келган меҳмонлар қатнашдилар.

А. ГРИГОРЬЕВ.

ОТАХОНЛАР УЧУН ҚУЛАЙЛИК

Баҳор нафаси уфуриб, Наврўзи олам яқинлашгани сари ўлкамизда эзгулик ва саховат ишлари тобора кенг қулоч ёймоқда. Самарқанд районидаги «Москва» колхозининг Туркман қишлоғида фойдаланишга топширилган янги чойхона ана шундай эзгу ишларнинг намунаси бўлди. Хўжалик ўз ҳисобидан қуриб берган чойхонада оқсоқоллар ҳордиқ чиқаришади, фаоллар тез-тез йиғилишиб, маҳаллада ўтказиладиган тадбир ва маросимларни муҳокама қилиб туришади. Навбатдаги суҳбат Наврўз байрамини муносиб кутиб олишни ташкил қилишга бағишланди. Шу куни турли оммавий ва спорт ўйинлари ташкил этилади. Наврўз олдидан ўтказиладиган ҳашар эса ободонлаштириш ишларига бағишланади.

Баҳористон районидаги «Ўзбекистон» давлат наслчилик заводи отарларида қўзилатиш мавсуми бошланди. Қўйчивонлар бу ерда 40 мингдан зиёд жониворни парваришлаяптилар, улардан ярмидан кўпи совлиқлардир. Чорвадорлар қишловни чиқимсиз, соз ўтказдилар. Ҳар юз бош совлиқдан 105 тадан қўзи олиш мўлжалланаяпти.

СУРАТДА: катта чўпон Оғаниёз Неков (чапда) ва ферма мудири Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Нурмамат Рустамов.

Ш. ШАРОПОВ олган сурат. (ЎзТАГ).

Экологик хатар

БИР МИРИ ФОЙДА, ЎН МИРИ ЗИЁН

ШАҲАР ТАБИАТНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ КОМИТЕТИДА УЮШТИРИЛГАН ЙИҒИЛИШДА МУТАХАССИСЛАР ВА КОРХОНА РАҲБАРЛАРИ ҲОЗИРГИ ҒОЯТ ТАҲЛИКАЛИ ЭКОЛОГИК ВАЗИЯТНИ МУҲОКАМА ҚИЛДИЛАР

ВАЪЗХОНЛИК қилмай, бор гапни айтиб қўя қолайлик: тепамизда экологик фалокат муаллақ бўлиб турибди. Ер ҳам, сув ҳам, демакки еб турган маҳсулотларимиз ҳам оғуланган, нафас олаётган ҳавомиз ўта ифлосланган. Бу муболаға эмас, бутун дунёда шу ҳақда жар солинаяпти ҳозир.

Мисол ва далилни узоқдан қидирмай, атрофимизга қарайлик. Қорасув, Салор анҳорларини кўпчилигимиз яхши биламиз. Бу икки оби-ҳаёт манбаи шаҳарнинг жами аҳолисини тоза ичимлик сув билан таъминлаган, чойи, ошовқатига яраган. Энди-чи? Рўзғорда ишлатиш у ёқда турсин, ҳатто қўл чайишга ижирғанади киши, ҳаёт учун мутлақо хатарли. Шаҳар даҳаларидаги, маҳалла ва кўчалардаги манбаларда сувнинг табиий тозалагичлари бўлган бақаларнинг хонишлари аллақачон тиниб-тинчиб кетган.

Нега шундай бўлганлигини ҳамма кўриб, билиб турибди. Сув манбаларининг икки қирғоғидан жой олган саноат корхоналари ким кўп заҳарли модда оқизишда пойга ўйнайди. Уларнинг раҳбарлари фақат планни, даромадни, фойдани ўйлайдилар. Саноат корхоналарини мўрилардан ҳавога кўтариладиган заҳарли газларни ютиб, қувурлардан оқиб чиқадиган ифлос чиқитларни зарарсизлантирадиган мосламаларсиз қуриш бизга азалдан теккан касал. Раҳбарлар жарақ-жарақ фойда олишни ўйлайдилару, бу ҳақда катта-кичик йиғинларда манмансираб гапиришни хуш кўрадилару аммо ўшандай фойдали ускуналарни ўрнатишга пул сарфлашни истамайдилар. Бунинг ўрнига тоғли зоналарда ҳашаматли оромгоҳлар, санаторий-профилакторийлар қурадилар. Бу иншоотларга сарфланган миллионлаб сўмлар ишчи-хизматчиларнинг саломатликларини тиклашга хизмат қилади, даган тайёр баҳона бор. Аслида сўлим тоғлар бағридаги бундай оромгоҳларда мириқиб ҳордиқ чиқариш чинданам ҳамма меҳнаткашларга насиб қилаверармикин? Ёки...

Тўғри, бундай оромгоҳлар, санаторийлар керак. Бироқ аввал корхонанинг ўзидаги ички табиий муҳитни қойилмақом қилиб қўйиш зарур эмасми? Афсуски, ҳозир кўпгина корхона, ташкилот ва муассасаларнинг ҳовлисига кўз ташласак, мутлақо ўзгача манзарани кўрамиз. На тартиб билан экилган дов-дарахт, на гулзор бор. Аксинча, борларини парвариш қилиш ё янгисини экиш ўрнига, улар ҳам кўпинча қўпориб ташланади.

Умуман Тошкентда турли қурилишлар баҳонаси билан кўп йиллар давомида шаҳарга ҳусн-кўрк бағишлаб, аҳолини тоза ҳаво ва ёқимли соя-салқин билан баҳраманд этиб келаётган йирик, бақувват дарахтларни чин маънода қирғин қилиш одат бўлиб қолди. Гугурт қутичалари сингари қатор кўп қаватли уйлардан бунёд этилаётган катта-катта даҳаларини кўз олдимизга келтирайлик. Бу уйларнинг атрофига экилаётган дарахт кўчатлари тутмаяпти, кўкармаяпти. Чунки суғориш учун оқар сув арикчалари йўқ, борларида ҳам сув оқмайди.

Аслида бу дарахтларни арикчалар орқали суғориш мумкин эмас экан. Сабаби — арикчалардаги сув кўчатлар илдизига етиб бормаёқ атрофдаги баланд уйларнинг ертўлаларига сизиб бориб, кўл ва шунинг оқибатида чиябинохалар ҳосил қиларкан. Кейинги йилларда шаҳарда чивин шу қадар кўпайиб, аҳолининг ҳаловатини шунчалик бузмоқдаки, бундай вазият ҳатто қишлоқларда ҳам йўқ. Бу мазкур сатрлар муаллифининг хулосалари эмас, табиатни муҳофаза қилиш комитетида бўлган йиғилишда қайта-қайта таъкидланган далилдир.

Шаҳар ҳавосини булғаётган яна бир манба — транспорт воситалари хусусида ҳам гапирмаслик мумкин эмас. Маълумки, кейинги пайтларда бензинларнинг сифати пасайгани устига, улар жуда тақчил бўлиб қолди. Эплаган топаяпти, эпламаган машинасига дуч келган сифатсиз бензинни қуйиб ҳайдаб, ҳавони баттар булғаяпти. Назорат қиладиган, текширадиган, тартибга соладиган мутасаддининг ўзи йўқ. Давлат автомобиль нозирлиги бир пайтлар текширишни бошлагандай эди, аммо айбдор машина эгалари ёки ҳайдовчи эмаслиги ошкор бўлдими, ҳар ҳолда бу иш яна тўхтаб қолди.

Хуллас, экологик бузғунчилик ва бузғунчилар хусусида гапирмаси деган одамга ҳар қанча дастак топилади. Аммо гап билан иш битадиган бўлса, муаммолар аллақачон ечимини топиб кетарди. Шу боис табиатни муҳофаза қилиш комитетидаги йиғилишда бир қатор умидбахш таклифлар айтилди, бугундан кечиктирмай қилиниши лозим бўлган зарур юмушлар кўрсатилди.

БИРИНЧИДАН, ҳавога ва сув манбаларига заҳарли моддалар чиқарадиган ҳамма саноат корхоналарида сақлагич қурилмаларини ўрнатиш қатъий қоидага айланмоғи керак. Ҳозир бу соҳадаги йиллик сарф-харажат 300 миллион сўм атрофида, экологик бузғунчиликдан кўрилаётган зарар эса 2 миллиард сўмдан зиёд. Фойдаси бир мирию зарари ўн чандон. Бундай саъй-ҳаракат экологияни тузатиш эмас, балки бузишга қаратилган. Корхоналарга жарима солиш билан аҳвол ўзгармаяпти. Чунки бундай чора маблағни давлатнинг бир ҳамёнидан иккинчисига солиб қўйишдир. Агар бу пуллар айбдор шахслар ҳамёнидан чиққанида аҳвол ўзгача бўларди, албатта. Демак, бу борада қатъий қонун йўли билан кўриладиган чоралар керак.

ИККИНЧИДАН, шаҳарнинг бош планини ақл ва адолат кўзи билан таҳлил қиладиган пайт келди. Уй-жой, саноат корхоналари ва бошқа объектлар қурилиши қойилмақом қилиб режалаштириладию шаҳар аҳолисининг қандай ҳаводан нафас олиши хусусида бош қотириб ўтирилмайди. Шаҳар табиатни муҳофаза қилиш комитетининг фикри билан ҳисоблашилмай, юзлаб дарахтлар қўпориб ташланиб, ўрни қурилиш майдонига айлантирилади.

УЧИНЧИДАН, автотранспорт воситалари ҳавони қай даражада булғаётганини текшириш ҳуқуқи фақат Давлат автомобил назоратига эмас, балки санитария-эпидемиология станцияларига ҳам берилиши керак. Токи улар автокорхоналарга ва ҳатто шахсий автомобилларга техник хизмат кўрсатиш станцияларига ҳам таъсир ўтказа оладиган бўлсинлар.

Шунингдек, йиғилиш иштирокчилари шаҳарда электр қуввати билан ҳаракат қиладиган транспорт воситаларини кўпайтириш, серқатнов чорраҳаларда ер ости ўтиш жойларини кўпроқ қуриш масалаларини кўтардилар.

Йиғилишда шаҳар ҳавоси ва сув манбаларини энг кўп булғаётган корхоналар номманом кўрсатилди. Биз ҳам ушбу мақолада уларнинг рўйхатини келтиришимиз мумкин эди. Аммо мақсад бу эмас. Чунки улар ҳақида гапираверib, ёзавериб сийқаси чиқиб кетди. Мақсад — қуруқ гапдан, ниҳоят, амалий ишга ўтиш.

А. ЙЎЛДОШЕВ, «Халқ сўзи»нинг махсус мухбири.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи қонуни

ВАЛЮТА ИШЛАРИНИ ТАРТИБГА СОЛИШ ТЎҒРИСИДА

Ушбу қонун СССР ички хўжалик муомаласида ва халқаро ҳисоб-китобларида валюта операцияларини амалга оширишнинг умумий қоидаларини, валюта ишларини тартибга солиш ва валюта ресурсларини бошқариш давлат идораларининг ваколатлари ва вазифаларини, совет ва чет эл фуқароларининг ҳамда ҳуқуқий шахсларнинг валюта бойликларига эгалик қилиш, улардан фойдаланиш ва уларни тасарруф этиш соҳасидаги ҳуқуқлари ва бурчларини, валютани назорат қилиш йўналишлари ҳамда валютага доир қоидаларни бузганлик учун масъулиятни белгилаб беради.

Қонун валюта бирлиги, валюта системаси ва СССРнинг валюта ҳудудига, валюта ишларини тартибга солиш соҳасида ССР Иттифоқи билан федерация субъектлари ваколатларини фарқлаб қўйишга асосланади.

I БЎЛИМ.
УМУМИЙ ҚОИДАЛАР

1-модда. Асосий тушунчалар

1. Ушбу қонунда фойдаланилган тушунчалар қуйидагиларни билдиради:

1. «Валюта бойликлари»:

а) чет эл валютаси;

б) қимматли қоғозлар — чет эл валютасидаги тўлов ҳужжатлари (чеклар, векселлар, аккредитивлар ва бошқалар) ҳамда фонд бойликлари (акциялар, облигациялар ва бошқалар);

в) қимматбаҳо металлар — ҳар қандай турдаги ва ҳолатдаги олтин, кумуш, платина ҳамда платина гуруҳига кирувчи металлар (Палладий, Иридий, Родий, Рутений ва Осмий), ушбу металлардан ясалган заргарлик буюмлари ва бошқа рўзғор буюмлари ҳамда шу буюмларнинг синиқлари бундан истиснодир;

г) табиий кўринишдаги ва тарошланган табиий қимматбаҳо тошлар (олмослар, бриллиантлар, ёқутлар, зумрадлар, зангори ёқут, шунингдек марварид), шу тошлардан ясалган заргарлик буюмлари ва рўзғор буюмлари ҳамда уларнинг синиқлари бундан истиснодир.

2. «СССР валютаси» — СССР давлат банкининг билетлари, давлат ҳазина билетлари ва тангалари, шу жумладан қимматбаҳо металлардан ясалган тангалар тарзидаги муомаладаги пуллар, шунингдек СССР банк муассасаларидаги ҳисоб варақаларига қўйилган сўм ҳисобидаги маблағлар ва омонатлардир.

3. «Чет эл валютаси» — муомалада бўлган ҳамда тегишли чет эл давлати ҳудудида қонуний тўлов воситаси ҳисобланган, қоғоз пул, ҳазина билетлари ва тангалар тусидаги чет эл пуллари, шунингдек муомаладан чиқарилган ёки қайтариб олинаётган, лекин муомаладаги пулга алмаштирилиши лозим бўлган пуллар; чет давлатларнинг ҳисоб варақлари ва омонатларида турган пул бирлигидаги ва халқаро ҳисоб-китоб бирлигидаги маблағлари.

4. «Резидентлар»:

а) СССРда доимий истиқомат қиладиган, шу жумладан вақтинча чет элда турган совет фуқаролари ва хорижий фуқаролар ҳамда фуқаролиги бўлмаган шахслар;

б) СССР ҳудудида жойлашган, СССРда рўйхатга олинган ҳуқуқий шахслар, шу жумладан хорижий сармоя иштирокидаги корхоналар;

в) дипломатия дахлсизлиги ва имтиёзларидан фойдаланувчи чет эллардаги совет дипломатия, савдо ва ўзга расмий ваколатхоналари, шунингдек совет корхоналари ва ташкилотларининг чет эллардаги хўжалик ёки бошқа тижорат фаолиятини амалга оширмайдиган ўзга ваколатхоналари.

5. «Норезидентлар»:

а) доимий равишда чет элда яшайдиган, шу жумладан СССР ҳудудида вақтинча турган хорижий ва совет фуқаролари ҳамда фуқаролиги бўлмаган шахслар;

б) чет элда жойлашган, чет давлат қонунларига мувофиқ барпо этилган ва ишлаётган, шу жумладан совет корхоналари ва ташкилотлари иштирокидаги ҳуқуқий шахслар;

в) СССР ҳудудидаги дипломатия дахлсизлиги ва имтиёзлардан фойдаланувчи чет эл дипломатия, савдо ва бошқа расмий ваколатхоналари, халқаро ташкилотлар (ва уларнинг филиаллари), шунингдек хўжалик ёки бошқа тижорат фаолиятини амалга оширмайдиган ўзга ташкилотлар ва фирмаларнинг ваколатхоналари.

6. «Валюта операциялари» — қуйидагилар билан боғлиқ бўлган операциялардир:

а) мулкчилик ҳуқуқларининг валюта бойликларига ўтиши;

б) тўлов воситаси сифатида чет эл валютасидан, шунингдек ташқи иқтисодий фаолиятни амалга ошириш чоғида СССР валютасидан фойдаланиш;

в) валюта бойликларини чет элдан СССРга олиб келиш ва жўнатиш ҳамда СССРдан чет элга олиб чиқиш ва жўнатиш, шунингдек халқаро пул жўнатмаларини амалга ошириш.

Валюта операциялари жорий операцияларга ва сармоянинг ҳаракати билан боғлиқ операцияларга ажралади.

«Жорий валюта операциялари»:

а) валюта бойликларини, моллар ва хизматларни харид қилиш ва сотиш, ўз ақлий фаолияти маҳсулига эгалик ҳуқуқини амалга ошириш, тўловни кечиктириб мумкин бўлмаган ҳамда қарз беришни ёки қарзга олинган маблағларни жалб этишни кўзда тутмайдиган шартлар билан амалга ошириладиган ҳисоб-китоблар билан боғлиқ операциялар;

б) маблағларни, банкка қўйилган пул, берилган қарз, сарфланган сармоя ва бошқа молиявий операциялардан тушган муздлар, дивидендлар ва бошқа даромадларни чет элга ёки чет элдан жўнатиш;

в) нотижорат тусидаги маблағни жўнатиш, шу жумладан иш ҳақини, пенсияларни, алиментларни, меросларни жўнатиш ҳамда шунга ўхшаш бошқа операциялар.

«Сармоя ҳаракати билан боғлиқ валюта операциялари» қуйидагиларни ўз ичига олади:

а) сармоя, шу жумладан қимматбаҳо қоғозларни сотиб олиш ва сотиш;

б) қарз бериш ва қарз олиш;

в) маблағни ҳисоб варақаларига ва омонатларга жалб этиш ва жойлаштириш;

г) муайян вақт ўтгандан сўнг тўловни ёки мулкка эгалик ҳуқуқи валюта бойлигига ўтишини кўзда тутадиган молия операцияларини бажариш.

2-модда. СССР валютаси билан боғлиқ операциялар

1. ССР Иттифоқи ҳудуди ягона валюта ҳудуди бўлиб, унда ССР Иттифоқи ва федерация субъектлари бирдан-бир қонуний тўлов воситаси ҳисобланган сўмнинг харид қобилиятини мустаҳкамлашга қаратилган ўзаро келишилган пул-кредит ва валюта сиёсатини ўтказадилар.

2. Резидентлар ўртасидаги муносабатларда СССР валютаси ҳар қандай талаблар ва мажбуриятларга тўлаш учун чеклашсиз қабул қилинади.

3. СССР валютасининг манбаи СССРга чет элдан олиб келинган ёки ўтказилган ҳамда СССР ичкарисида қонуний асосда олинган чет эл валютаси бўлса, бундай СССР валютаси норезидентлар мулкининг объекти бўлиши мумкин.

4. Валюта операцияларини амалга ошириш, шунингдек норезидент ҳуқуқий шахслар ўртасидаги ҳар қандай битимларни тузиш ҳамда уларнинг банк муассасаларида СССР валютасида ҳисоб варақалари очиши чоғида сўм билан ҳисоб-китоб қилиш тартибини СССР Давлат банки белгилаб беради.

Мазкур ҳолларда СССР валютасидан фойдаланиб амалга оширилган келишувлар ҳамда СССР Давлат банки белгилаб қўйган тартибни бузиш сўм билан амалга оширилган ҳисоб-китоблар ҳақиқий эмас.

5. Норезидент СССР банкида СССР валютасида ҳисоб варақасини СССР Давлат банки белгилаб қўйган тартибда ва шартлар асосида очиши мумкин.

6. Резидентлар ва норезидентларнинг қимматбаҳо қоғозлар тусидаги СССР валюталарини чет элдан СССРга олиб келишлари ва жўнатишларига, шунингдек СССРдан олиб чиқиб кетишларига ва жўнатишларига йўл қўйилмайди, СССР давлат банки кўзда тутган ҳоллар бундан мустаснодир.

3-модда. СССР ҳудудида чет эл валютасида амалга ошириладиган операциялар

СССР ҳудудида ҳисоб-китоб қилиш чоғида чет эл валютасидан, шунингдек чет эл валютасидаги тўлов ҳужжатларидан фойдаланишга СССР давлат банки белгилаб берган тартибда йўл қўйилади.

4-модда. Сўмнинг хорижий валютага нисбатан қиймати

СССР давлат банки сўмнинг хорижий валюталарга нисбатан қийматини жорий равишда тартибга солиб туради ҳамда унинг мажбурий қўлланиладиган соҳаларини белгилаб беради. Республикалар СССР Давлат банки марказий кенгашидаги ўз вакиллари орқали сўмнинг қийматини тартибга солишда қатнашадилар.

5-модда. СССРнинг валюта бозори

1. Хорижий валютани СССР ички валюта бозорида сотиш ва сотиб олиш мумкин.

2. СССР валюта бозорида операцияларни резидентлар СССРнинг ваколат берилган банклари орқали сўмнинг хорижий валюталарга нисбатан шу пайтдаги талаб ва таклиф нисбати асосида вужудга келган қийматига мувофиқ равишда банклараро битимлар, валюта биржалари ва кимошди савдосидаги келишувлар шаклида амалга оширадилар.

II БЎЛИМ.
ВАЛЮТА ИШЛАРИНИ ТАРТИБГА СОЛИШДА ҲАМДА ВАЛЮТА РЕСУРСЛАРИНИ БОШҚАРИШДА ҲОКИМИЯТ ОРГАНЛАРИНИНГ ВАКОЛАТЛАРИ ВА СССР БАНК СИСТЕМАСИНИНГ ВАЗИФАЛАРИ

6-модда. СССР Олий кенгаши ва республикалар Олий Кенгашларининг валюта муомаласи соҳасидаги вазифалари

1. СССР Олий Кенгаши СССРнинг валюта ва пул қиймати сиёсатининг умумий қоидаларини белгилаб беради, валюта ишини тартибга солиш ва назоратнинг умумиттифоқ масалаларига доир қонуний ҳужжатларни қабул қилади, республикалар билан келишиб иттифоқ — республика валюта фондининг миқдорини, ССР Иттифоқи давлат ташқи қарзининг ҳажми чегарасини ҳамда давлат қарзлари ва СССРнинг иттифоқ бюджетидан чет давлатларга бериладиган бошқа иқтисодий ёрдамлари умумий ҳажми чегарасини белгилаб қўяди, валюта муомаласи соҳасида СССР давлат ҳокимияти ва бошқаруви идораларининг ваколатларини белгилаб беради.

2. Республикаларнинг Олий Кенгашлари СССР валюта сиёсатининг умумий қоидалари доирасида ўз ваколатларидан четга чиқмай республика валюта сиёсатини белгилаб беради, иттифоқ қонунларига риоя этилишини таъминлайди ва валютага доир республика қонунларини қабул қилади, республика ташқи давлат қарзи чегарасини ва республика бюджетидан чет давлатларга бериладиган давлат кредитлари ва бошқа иқтисодий ёрдамнинг умумий ҳажми чегарасини белгилаб қўяди, республикада валюта соҳасини бошқаришдаги ваколатлар ва вазифаларни тақсимлаб беради.

7-модда. Иттифоқ-республика валюта комитетининг вазифалари

1. Иттифоқ-республика валюта комитети СССР валюта ресурсларини бошқарадиган марказий давлат ижроия органидир ва у иттифоқ-республика валюта фондини тасарруф этади.

2. Иттифоқ-республика валюта комитети ССР Иттифоқи ва республикаларнинг қўшма органи сифатида ўз ваколатлари доирасида:

Умумиттифоқ, республика, минтақа манфаатларини, шунингдек тармоқ манфаатларини ҳисобга олиб СССР валюта ресурслари тўпланиши, тақсимланиши ва ундан фойдаланилишини бошқаради;

СССР Олий Кенгаши белгилаб берган ССР Иттифоқи давлат ташқи қарзи чегараси доирасида қарз олиш заруратини белгилайди ҳамда бу қарзни тўлашга доир мажбуриятлар бажарилишини таъминлаш устидан назоратни амалга оширади;

СССР валюта ресурсларини кўпайтиришни рағбатлантиришга қаратилган чораларни ишлаб чиқади.

8-модда. Валюта ишларини тартибга солишда СССР давлат банкининг вазифалари

1. СССР Давлат банки давлат валюта ишларини тартибга солиш ва назорат қилишнинг бош ижрочи органидир.

2. СССР Давлат банки республикалар марказий банклари ягона системаси сифатида ўз ваколатлари доирасида:

Ўз балансидаги валюта резервларини бошқаради;

СССР ҳудудида чет эл валютаси муомаласи соҳаси ва тартибини белгилаб беради;

Валюта операцияларининг ҳамма турларини амалга оширади;

СССР валюта бозорини бошқаради;

сўмнинг хорижий валютага нисбатан қийматини тартибга солиб туради;

тижорат банкларига валюта бойликлари билан банк операцияларини амалга оширишга ҳамда хорижий валютада жорий валюта операциялари ва сармоя ҳаракати билан боғлиқ валюта операцияларига доир ҳисоб-китобларда банк хизмати кўрсатишга рухсат беришнинг умумий қоидаларини белгилайди ва рухсат беради (банк вакили мақомини беради) ҳамда уларнинг фаолиятини назорат қилиб боради;

валюта операцияларини ҳисобга олиш, ҳисобот, ҳужжатлаштириш ва ҳисобга олишнинг ягона шаклларини белгилайди;

қабул қилинган халқаро стандартларга мувофиқ СССР валюта-молия операциялари ҳисоботини тайёрлайди ва эълон қилади.

3. Республикаларнинг марказий банклари барча турдаги валюта операцияларини ўтказадилар ҳамда тижорат банкларига рухсатнома (банк вакили мақоми) берадилар ва уларнинг фаолияти устидан назоратни амалга оширадилар.

СССР ташқи иқтисодий фаолият банки ўз мақоми жиҳатидан банк вакили ҳисобланади.

5. СССР Давлат банки ваколатли банклар рўйхатини тузиб боради ва эълон қилади.

Ваколат берилган банк ўз вазифаларини виждонан бажармаган тақдирда СССР давлат банки ва республикаларнинг марказий банклари СССР банк қонунларида кўзда тутилган ҳолларда валюта бойликлари билан операция ўтказиш ва хорижий валютада ҳисоб-китоб ишларида банк хизмати кўрсатишга рухсатномани қайтариб олишлари мумкин.

9-модда. Валюта операцияларини амалга оширишда ваколатли банкларнинг вазифалари

1. Ваколатли банклар рухсатномага мувофиқ СССР ҳудудида валюта операцияларини амалга оширади.

2. Ваколатли банклар зиммасига мижозлар валюта тўғрисидаги қонунларга риоя этишини ва уларга ўтказиладиган операциялар тўғрисида ҳисоб бериб турилишини назорат қилиш вазифаси юкланади.

III БЎЛИМ.
ВАЛЮТА БОЙЛИКЛАРИГА ЭГАЛИК ҚИЛИШ, УЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ ВА УЛАРНИ ТАСАРРУФ ЭТИШ ТАРТИБИ

10-модда. Валюта бойликларига мулкчилик ҳуқуқи

1. СССР ҳудудидаги валюта бойликлари резедентларнинг ҳам, шунингдек норезидентларнинг ҳам мулки бўлиши мумкин.

2. СССР ҳудудидаги валюта бойликлари мулкчилик ҳуқуқига мулкчиликнинг бошқа объектлари билан бир қаторда давлат томонидан кафолат берилади ва ҳимоя қилинади.

11-модда. Иттифоқ-республика валюта фондини вужудга келтириш ва ундан фойдаланиш

1. Иттифоқ-республика фонди СССР валютасининг харид қобилияти барқарорлигини сақлаб туриш, умумиттифоқ, республика, регионал, шунингдек тармоқ манфаатларини ҳисобга олиб, мамлакат иқтисодиёти эҳтиёжлараро эҳтиёжларини қондириш, ташқи қарзини тўлаш юзасидан СССРнинг мажбуриятларини бажариш, СССРни ижтимоий ва иқтисодий ривожлантиришнинг бошқа эҳтиёжларини таъминлаш мақсадида чет эл валютаси ва бошқа хил валюта бойликлари маблағлари тарзида СССРнинг валюта ресурсларини жамлайди.

2. Иттифоқ-республика валюта фонди СССР қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда ва миқдорда резидентларнинг валюта тушумларидан давлатга мажбурий валюта сотиш; СССР Давлат банки ёки ваколатли банклар орқали чет эл валютасини харид қилиш; СССР Олий Кенгаши белгилаган лимит доирасида чет элларда валюта маблағларини ва бошқа манбаларни жалб этиш орқали вужудга келтирилади.

3. Иттифоқ-республика валюта фонди ресурслари қуйидагиларга:

сўмнинг чет эл валютасига нисбатан қийматини барқарорлаштиришга;

ССР Иттифоқи чет эл валютасида олган қарзларни тўлашга;

марказлаштирилган тартибда четдан харид қилинадиган моллар ва хизматларга ҳақ тўлаш учун қарз беришга;

ташқи иқтисодий фаолиятга қарз бериш учун республикаларга, ҳокимият маҳаллий идораларига, шунингдек ваколатли банкларга қарз беришга;

СССРнинг ташқи давлатлар билан ташқи иқтисодий алоқаларини ва бошқа турдаги алоқаларини таъминлашга сарфланади.

12-модда. Республикалар ва ҳокимият маҳаллий идораларининг валюта фондларини вужудга келтириш ва улардан фойдаланиш

1. Республикаларнинг валюта фондлари СССР қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда ва миқдорда резидентларнинг валюта тушумларидан давлатга мажбурий тарзда валюта сотиш, республикаларнинг марказий банклари ҳамда ваколатли банклар орқали чет эл валютасини сотиб олиш ва иттифоқ-республика валюта комитети билан келишиб, чет эллардаги валюта маблағларини тўпланиб қолган қарзни тўлаш учун ўз жавобгарлигига олиш ҳисобига вужудга келтирилади.

2. Ҳокимият маҳаллий идораларининг валюта фондлари республикаларнинг қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда ва миқдорда, ана шу республикаларнинг валюта фондлари, СССР қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда ва миқдорда резидентларнинг валюта тушумидан ана шу идораларга мажбурий тарзда сотиш, чет эл валюталарини ваколатли банклар орқали сотиб олиш ва республикаларнинг ўз ҳудудларида жойлашган марказий банклари билан келишиб, тўпланиб қолган қарзни тўлаш учун чет эллардаги валюта маблағларини ўз жавобгарлигига олиш орқали вужудга келтирилади.

3. Республикалар ва маҳаллий ҳокимият органлари валюта фондидан улар ижтимоий ва иқтисодий ривожланиш эҳтиёжлари учун мустақил фойдаланадилар.

13-модда. Корхоналар ва ташкилотлар валюта фондларини вужудга келтириш ва улардан фойдаланиш

1. Корхоналар ва ташкилотларнинг валюта маблағлари ташқи иқтисодий фаолиятдан валюта тушумлари, СССР ички валюта бозорида валюта харид қилиш, валюта кредитлари шаклида, шунингдек ССР Иттифоқи ва федерация субъектлари қонунларига зид келмайдиган бошқа шаклларда олинадиган маблағ ҳисобига вужудга келади.

2. Корхоналар ва ташкилотларнинг валюта маблағлари ваколат банкларидаги валюта ҳисоб варақаларида ва омонатларида сақланади ҳамда ундан корхоналар ва ташкилотлар мустақил равишда фойдаланадилар.

3. Корхоналар ва ташкилотлар муштарак вазифаларни ҳал этиш учун ўз валюта маблағларини ихтиёрий асосда бирлаштиришга ҳақлидирлар.

14-модда. Совет ва хорижий фуқароларнинг валюта маблағлари

Совет фуқаролари ва хорижий фуқаролар мулкида СССРга чет элдан олиб келинган, ўтказилган ёки жўнатилган, ушбу қонунга зид келмайдиган тартибда СССР ҳудудида олинган ёки харид қилинган валюта бойликлари бўлиши, улар ваколатли банклардаги ҳисоб варақаларида ёки омонатларда сақланиши ҳамда ССР Иттифоқи ва федерация субъектлари қонунлари билан тақиқланмаган мақсадларга сарфланиши мумкин.

IV БЎЛИМ.
ВАЛЮТА МУОМАЛАСИ СУБЪЕКТЛАРИНИНГ ХОРИЖИЙ ВАЛЮТАДА ОПЕРАЦИЯЛАРНИ АМАЛГА ОШИРИШ

15-модда. Резидентлар — ҳуқуқий шахсларнинг валюта операцияларини амалга ошириш тартиби

1. Резидентлар — ҳуқуқий шахслар ўзларига қарашли валюта маблағидан ўз меҳнат жамоаларини ишлаб чиқариш ва ижтимоий-маданий ривожлантириш мақсадларига ҳамда ССР Иттифоқи билан федерация субъектлари қонунларига зид келмайдиган ўзга мақсадларга мустақил сарфлашлари мумкин.

2. Резидентлар — ҳуқуқий шахслар ташқи иқтисодий фаолиятдан валюта тушумларидан СССР қонун ҳужжатларида белгилаб қўйилган тартибда ва миқдорда иттифоқ — республика, республика ва маҳаллий валюта фондларига сотишга мажбурдирлар.

30 фоиз ва ундан кўпроқ миқдорда чет эл сармояси қатнашган корхоналар ва ташкилотлар влютани мажбурий равишда сотмайди.

3. Резидентлар — ҳуқуқий шахсларнинг ташқи иқтисодий фаолиятдан олган валюта тушумлари, башарти СССР Давлат банки бошқа ҳолларга руҳсат этмаган бўлса, уларнинг СССРдаги ваколатли банкларидаги ҳисоб варақаларига ўтказилиши шарт.

Резидент — ҳуқуқий шахслар хорижий валютадаги маблағларини улар ушбу модданинг иккинчи бандида кўзда тутилган мажбуриятларни бажарган тақдирда СССР давлат банки белгилаган тартибда ва шартлар билан хорижий банкларнинг ҳисоб варақаларига ва омонатига қўйиб сақлашлари мумкин.

Чет элларда валюта ҳисоб варақалари бўлган резидентлар — ҳуқуқий шахслар СССР давлат банки томонидан белгилаб бериладиган тартибда шу ҳисоб варақаларига доир операциялар тўғрисидаги маълумотларни ваколат банкларига тақдим этишга мажбурдирлар.

16-модда. Резидент — фуқароларнинг валюта операцияларини амалга оширишлари

1. Резидентларнинг божхона қоидаларига риоя қилиб чет эл валютасини ва бошқа валюта бойликларини чет элдан СССРга олиб келишлари, юборишлари ва жўнатишлари чекланмайди.

2. Резидентларнинг хорижий валютадаги маблағлари, шу жумладан улар СССР ҳудудида қонуний тартибда олган маблағлар ваколат банклари валюта ҳисоб варақаларига эркин равишда ўтказилади.

3. Чет эл валютасидаги маблағларни, шу жумладан резидентларнинг ваколат банкларидаги ҳисоб варақаларига қўйилган маблағларни улар ваколат банкига сўмга сотишлари, ҳисоб варақаси эса чет элга жўнаб кетган тақдирда СССРдан божхона қоидаларига риоя этган ҳолда ўтказилиши, олиб чиқиб кетилиши ёки жўнатилиши мумкин.

4. Резидентлар чет элда бўлган даврда, бошқа ҳолларда эса СССР Давлат банки белгилаб қўйган тартибда резидентлар чет элда хорижий валютада ҳисоб варақаси очишига ва омонат қўйишига, валюта маблағларини уларда сақлашларига йўл қўйилади.

5. СССР ҳудудида резидентлар ўртасида, шунингдек резидентлар билан норезидентлар ўртасида валюта бойликлари билан келишиш тақиқланади, қуйидаги ҳоллар бундан мустаснодир:

резидентларнинг СССР ички валюта бозорида ваколат банклари орқали валюта бойликларини сотиши ва сотиб олиши;

валюта бойликларини давлатга, жамғармаларга, ташкилотларга хайрия мақсадлари учун совға қилиш;

валюта бойликларини умр йўлдошига ва яқин қариндошларига совға қилиш;

валюта бойликларини васият қилиб қолдириш ва уларни мерос ҳуқуқи билан олиш;

чет давлатларнинг бир хил пуллари ва тангаларини, шу жумладан қимматбаҳо металлардан ясалган тангаларни тўплаш мақсадида ССР Иттифоқи ва федерация субъектлари қонунларида белгиланган тартибда сотиб олиш, сотиш ва алмаштириш.

6. Резидентлар СССР божхона қонунлари талабларига риоя этганлари тақдирда хорижий валютани ва бошқа валюта бойликларини олиб чиқиб кетишига йўл қўйилади.

17-модда. СССР ҳудудида ҳуқуқий шахслар ва норезидент фуқароларнинг валюта операцияларини амалга ошириш тартиби

1. Норезидентлар СССРга чет элдан валюта бойликларини ҳеч қандай тўсқинликсиз олиб келишлари, жўнатишлари ва юборишлари, шунингдек илгари чет элдан СССРга олиб келинган, ўтказилган ёки жўнатилган ёҳуд СССР ҳудудида қонуний асосда сотиб олинган валюта бойликларини чет элга ҳеч қандай тўсқинликсиз олиб келишлари, жўнатишлари ва юборишлари мумкин.

2. Норезидентларнинг божхона қоидаларига риоя этган ҳолда СССРга ўтказган ёки олиб келган хорижий валютадаги маблағлари ёки норезидент СССР ҳудудида белгиланган тартибда сотиб олган хорижий валютадаги маблағ ваколат банкларидаги ҳисоб варақаларига эркин ўтказилади ва омонатга қўйилади ҳамда ваколат банклари орқали чет элга чеклашсиз ўтказилиши ёки СССРдан чет элга олиб чиқиб кетилиши мумкин.

3. Норезидентлар фақат ваколат банклари орқали валюта операцияларини, шу жумладан валюта бойликлари олди-сотди операцияларини амалга оширишлари мумкин.

4. Норезидентларнинг хорижий валютани ваколат банкига сотиш натижасида СССР валютасида олган маблағи ваколат банкига чет эл валютасига қайтадан сотилиши мумкин, бу савдодан тушган маблағ эса чет элга тўсқинликсиз ўтказилиши ёки олиб кетилиши мумкин.

V БЎЛИМ.
ВАЛЮТАНИ НАЗОРАТ ҚИЛИШ

18-модда. Валютани назорат қилишнинг мақсадлари ва йўналишлари

Валютани назорат қилишдан мақсад валюта бойликлари билан операцияларни амалга ошириш чоғида валюта қонунларига риоя этилишини таъминлашдан иборат.

Бажарилаётган операцияларнинг амалдаги валюта қонунларига мувофиқлигини ёки мувофиқ эмаслигини ҳамда бунинг учун рухсатнома бор ёки йўқлигини текшириш;

Резидентлар давлатга валюта сотиш мажбуриятини бажаришини текшириш;

Чет эл валютасидаги тўловларнинг асосли эканлигини текшириш;

валюта операцияларига доир ҳисоб, ҳисобот ва ҳужжатларнинг тўлалиги ҳамда тўғрилигини текшириш назоратнинг асосий йўналишларидир.

19-модда. Давлат валюта назорати идоралари

Валюта операцияларини амалга ошириш тўғри ёки тўғри эмаслигини СССР Давлат банки, республикаларнинг марказий банклари ҳамда ССР Иттифоқи ва федерация субъектлари ваколат берган бошқа давлат идоралари назорат қиладилар. Ваколат банклари ўз ваколатлари доирасида валюта назоратини амалга оширади.

VI БЎЛИМ.
ВАЛЮТА ОПЕРАЦИЯЛАРИ ТЎҒРИСИДАГИ ВА ВАЛЮТАГА ОИД ҚОНУНЛАРНИ БУЗГАНЛИК УЧУН ЖАВОБГАРЛИК

20-модда. Валюта операциялари тўғрисидаги ҳисобот

Ҳисоботни тақдим этиш тартибини, унинг турларини, шаклларини ва тақдим этиш муддатларини СССР Давлат банки белгилаб беради. Валюта операциялари тўғрисидаги ҳисоботни тақдим қилмаслик валютага оид қонунларни бузиш деб ҳисобланади.

21-модда. Валютага оид қонунларни бузганлик учун жавобгарлик

Ушбу қонуннинг ва валютага оид бошқа қонуннинг қоидаларини бузганлик учун айбдорлар ССР Иттифоқи ва федерация субъектларининг қонунларига мувофиқ равишда гражданлик-ҳуқуқий, маъмурий ва жиноий жавобгар бўладилар.

22-модда. Давлат валюта назорати ваколатли идораларининг масъулияти

Валюта бойликлари эгаларига нисбатан ғайриқонуний хатти-ҳаракатларга йўл қўйган давлат валюта назорати ваколатли идоралари ва уларнинг мансабдор шахслари ССР Иттифоқи ва федерация субъектлари қонунларига мувофиқ равишда уларнинг олдида жавобгар бўладилар.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг Президенти М. ГОРБАЧЕВ.

Москва, Кремль, 1991 йил 1 март.

СССР ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ ҚАРОРИ

«ВАЛЮТА ИШЛАРИНИ ТАРТИБГА СОЛИШ ТЎҒРИСИДА»ГИ СССР ҚОНУНИНИ КУЧГА КИРИТИШ ҲАҚИДА

СССР Олий Кенгаши **қарор қилади:**

1. «Валюта ишларини тартибга солиш тўғрисида»ги СССР қонуни 1991 йил 1 апрелдан кучга киритилсин.

2. СССР Олий Кенгаши раёсатининг «СССР ҳудудида валюта бойликлари билан боғлиқ битимлар тўғрисида»ги 1976 йил 30 ноябрь фармони 1991 йил 1 апрелдан бошлаб ўз кучини йўқотган, деб ҳисоблансин.

3. СССР ҳукумати бир ой муддатда:

ССР Иттифоқининг амалдаги қонун ҳужжатларини «Валюта ишларини тартибга солиш тўғрисида»ги СССР қонунига мувофиқлаштиришга доир таклифларни СССР Олий Кенгашига тақдим этсин;

СССР Президентининг «1991 йилда валюта ресурсларидан фойдаланишнинг алоҳида тартиби тўғрисида»ги 1990 йил 2 ноябрь фармонини қўлланиш тажрибасини кўриб чиқиб, ушбу фармонни тармоқларнинг ўзига хос хусусиятларига ва чет элга чиқариладиган маҳсулот турларига қараб бажариш тартибига доир тегишли таклифларни СССР Президентига тақдим этсин;

СССР ҳукуматининг қарорларини ва фармойишларини мазкур қонунга мувофиқлаштирсин;

СССР вазирликлари, давлат комитетлари ва идоралари томонидан уларнинг меъёрий ҳужжатлари, шу жумладан йўл-йўриқлари қайта кўриб чиқилиб, мазкур қонунга зидлари бекор қилинишини таъминласин.

4. СССР Давлат банки «Валюта ишларини тартибга солиш тўғрисида»ги СССР қонунини бажариш юзасидан бир ой муддатда меъёрий ҳужжатларни нашр этсин.

5. Иттифоқдош ва мухтор жумҳуриятларнинг Олий Кенгашларига «Валюта ишларини тартибга солиш тўғрисида»ги СССР қонунига иттифоқдош ва мухтор республикаларнинг қонунларини мувофиқлаштириш таклиф этилсин.

6. Бозор муносабатларига ўтиш шароитида маҳсулот ишлаб чиқарувчиларнинг мустақиллигини янада кенгайтириш ва уларнинг фаолиятини ҳуқуқий жиҳатдан таъминлаш зарурлигига асосланиб, СССР ҳукумати «Валюта ишларини тартибга солиш тўғрисида»ги СССР қонунини ривожлантириб, корхоналарнинг тижорат, инвестиция ва валюта соҳасидаги хавф-хатардан давлат йўли билан суғурта қилиш тўғрисида қонун лойиҳасини тайёрлаб уч ой муддат ичида СССР Олий Кенгашининг кўриб чиқиши учун тақдим этсин.

СССР Олий Кенгашининг раиси А. ЛУКЬЯНОВ.

Москва, Кремль, 1991 йил 1 март.

ЁДЛАБ ОЛИНГ

ҚУРҚУТМА МЕНИ ТАМУҒДИН, ЭЙ ЗОҲИДИ ЯХ,
ЖАННАТ МАНГА БУЛҒУСИ ДЕБОН УРМА ЗАНАХ,
КИМ ДУЗАХ АНИНГ ЕДИ БИЛА ЖАННАТ ЭРУР,
ЖАННАТ БОРИ СЕНИНГ БИЛАДУР ДУЗАХ.

Қарши шаҳар аёлларга тиббий хизмат кўрсатиш поликлиникасига бир дақиқада беморнинг касалликларини аниқлаб бера оладиган япон ультратовушли ускуналари ўрнатилган. У шифокорлар ишини енгиллаштириб, беморларнинг навбат кутишини бартараф этди. Ускуналар хомиладор аёллар саломатлигига мутлақо безпёндир.

СУРАТДА: Врач-гинеколог Ғуломжон Ҳайдаров бемор аёл Гулчеҳра Бозорова билан суҳбатлашмоқда.

Ш. ШАРИПОВ суратга олган (ЎзТАГ).

ТИЛ ЯҚИНУ ДИЛ ЯҚИН

АЛИШЕР НАВОИЙ АСАРЛАРИНИ БЕМАЛОЛ ЎҚИШ ВА ТУШУНИШ МАҚСАДИДА

1983 йилда навоийшунослар, буюк шоир ижоди мухлисларининг кўкраклари тоғдек кўтарилган, бошлари осмонга етгандек бўлди: «Алишер Навоий асарлари тилининг изоҳли луғати» тўрт жилдлигининг дастлабкиси босилиб чиқди. Биз буни ғоят улкан илмий ва миллий жасорат деб ҳисоблаймиз, шу боисдан бош таҳрирчи — Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг мухбир аъзоси Э. И. Фозилов, таҳрирчилар — академик А. Н. Кононов, филология фанлари докторлари А. П. Қаюмов, Ш. Шукуров, А. Ҳ. Ҳайитметов, филология фанлари номзодлари Ҳ. Б. Бактамиров, Қ. Каримов ўртоқларининг, «Фан» нашриётининг улуғ мутафаккир даҳоси олдидаги улкан, беҳад машаққатли хизматларини алоҳида таъкидлаймиз.

Йиллар, асрлар бизни бобомиздан, унинг тилидан узоқлаштиргани, нафақат тиллар, ҳатто дунё ўзгаргани маълум. Бугун ўрта аср шеъриятини осонликча тушунолмайдиган бўлиб қолдик. Аммо уйқудан силкиниб уйғонаётган ўзбек халқи эски туркий каломни ўрганишга шу қадар эҳтиёжмандки, асти қўяверинг!

«Халқ сўзи» таҳрир ҳайъати бугундан эътиборан номи юқорида эслатилган китобдан қирқимлар бериб боради ва шу тариқа Алишер Навоий шеъриятию насриятини бемалол тушунишга элтадиган ирмоқлардан бирининг изини очиш ниятидадир.

ААЗЗ — энг азиз, азизроқ.
АБ — ота.
АБАД — чексизлик, давомийлик, ниҳоятсизлик, сўнгги йўқ замон.
АБАДИЙ—доимий, ҳамишалик.
АБАДО—доимо, ҳамиша.
АБАС—бефойда, кераксиз, беҳуда, бекор.
АБВОБ—1. эшиклар, дарвозалар;
2. боблар, бўлимлар, ёзув фасллари.
АБДОЛ—тоат-ибодат қилувчи(лар), дарвеш(лар), қаландар(лар), авлиё(лар).
АБДОЛВАШ — қаландарсифат.
АБЕТ—1. байтлар.
2. шеърлар.
АБЖАД—араб алифбосининг махсус тартибда тузилган сираси, бунда ҳар бир ҳарф маълум бир сон қийматига эга.
АБЖАДХОН—мактабга янги келган бола; етарли илмга эга бўлмаган шогирд, ўқувчи.
АБИД—қуллар, зангилар.
АБИР—хушбўй ҳид, модда; анбар.
АБИРАФШОН—ёқимли ҳид тарқатувчи, хушбўй ҳид таратувчи, абир сочувчи.
АБИРОСО—абирдек, абир каби; хушбўйдек.
АБИРСИРИШТ—анбарга йўғрилган; қорилган; энг қоронғи.
АБКАМ—тилсиз, гунг, соқов.
АБКАМЛИҚ—соқовлик, гунглик; лол бўлмоқлик; ожизлик.
АБКОР—қиз; янги, тоза, нозик, латиф; ишлатилмаган, ҳеч ким кўрмаган.

ДЎСТЛИКНИ ШИОР ҚИЛИБ

Тожикистон ССР Хўжанд шаҳридаги 3-мактабда ўтказилган дўстлик кечасида ўзбек ва тожик тилларида Навоий, Рўдакий, Жомий ғазаллари, Ғафур Ғулом шеърлари янгради. Бу ерга, дўстлар таклифига мувофиқ Андижон вилоятининг Жалолқудуқ районидаги 3-мактабдан оталиқ ташкилотларининг вакиллари, ўқувчилар ва тарбиячилар гуруҳи келди.

Дўстлик байрами программаси ниҳоятда ранг-баранг ва бой бўлди. Байрамда мусобақалар, викториналар ўтказилди, концертлар бўлди. Бу ерга келганлар шаҳарнинг диққатга сазовор жойлари билан танишдилар.

ИМТИҲОНСИЗ КИРИЛАДИ

Андижон давлат педагогика институтида ташкил этилган мактаб ўқувчиларининг математика олимпиадасида мингдан ортиқ юқори синф ўқувчиси қатнашдилар.

Талабаларнинг дарсхоналарида аниқ фанларга меҳр қўйиб, келажакда эгаллайдиган касбини у билан боғлаган йигит ва қизлар мусобақалашдилар. Институт энг қобилиятли ёшларга ўз иқтидорларини ҳаётга рўёбга чиқаришлари учун ёрдам беришга аҳд қилди. Мусобақа шартларига кўра топшириқни муваффақиятли уддалаган йигит ва қизлар қўшимча суҳбатдан ўтадилар, бу эса уларга кейинчалик олий ўқув юртига имтиҳонсиз кириш имконини беради.

— Бундай тажрибани биз биринчи марта ўтказаётганимиз йўқ, лекин бу йил у расмий мақом олди, — деди институт ректори, Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг мухбир аъзоси А. Қосимов. — Ўтган баҳор фаслида ўтказилган олимпиадада математикага қобилиятли ёшлардан 40 нафарини танлаб, уларга олий ўқув юртига имтиҳонларсиз кириш ҳуқуқини берган эдик. Уларнинг ярми бизнинг илмгоҳда қолганлари эса жумҳуриятимиз ва мамлакатимиздаги олий ўқув юртларида ўқиш хоҳишини билдирди ва муваффақиятли имтиҳон топширди. Бу талабалар ўқув йилининг биринчи ярмидаги имтиҳонларини фақат аъло баҳога топширдилар. Бу тажрибани кенгайтириш, бошқа фанлар бўйича ҳам мусобақалар ўтказиш керак, деб ҳисоблайман.

ЎҚУВЧИЛАРГА СТИПЕНДИЯ

Бундан буён Фарғона вилояти мактабларининг 7—11 синфларида аъло ва яхши баҳоларга ўқиётган ўқувчилардан етти киши ҳар ойда ўттиз сўмдан вилоят стипендиясини оладилар. Уни СССР илмий-муҳандислик жамияти уюшмаси, халқ хўжалиги тармоқларидаги Бутуниттифоқ илмий-техника жамиятлари вилоят ташкилотларининг бошқаруви таъсис этди.

Бундай рағбатлантиришдан асосий мақсад — асосан кам таъминланган оилаларнинг фарзандлари бўлган қобилиятли ўқувчиларни моддий жиҳатдан қўллаб-қувватлаш, уларнинг шаклланишига кўмаклашишдир.

Видеобар даҳшатлари

Ўзимдан кейин қоладиган умматларим учун уч нарсадан қўрқаман:

1. Нафсу ҳавога берилиб, йўлдан озишидан.

2. Нафсоний ва шаҳвоний ҳиссиётга берилиб кетишидан.

3. Илму маърифатга эга бўла туриб, ғофилларнинг ишини тутишидан.

АХЛОҚ-ОДОБ ҲАДИСЛАРИДАН.

1983 йилнинг октябри. Ленин районидаги «Ленинград» жамоа хўжалиги ҳудудининг чеккаси. Кофарниҳон дарёси қирғоғи. Эндигина тўққиз йилу икки ойлик ёшга етган, одаму олам маънисидан бехабар, фақат ва фақат болалик завқига баланган, машина сайридан шодон ниҳолча — қизча. Ўттиз беш ёшли отасига муқаддас меҳр ила эргашган ожиза. Бунга жазобан исноддан ўзини тута билмай инсоний ҳисдан маҳрум бўлган отанинг унга, дори, дея мажбуран ароқ ичириши. Сўнг ўз пушти камаридан бўлган фарзанди аржумандига шаҳвоний, йўқ-йўқ, ҳайвоний чанг солиши...

Бу ҳодисотни мен «Адабиёт ва санъат» рўзномаси (Тожикистон ССР Ёзувчилар уюшмаси бошқаруви ва Маданият вазирлигининг рўзномаси)даги «Падари тажовузкор» («Тажовузкор ота») мақоласи аввалидан келтирдим. Сарлавҳа — мақоланинг ярим мағзи. Дил сесканиб, аввалига рўзномани бир четга қўймоқчи бўлдим. Бироқ тагсарлавҳадаги «Агар ўта ваҳший ҳайвон ақлу ҳуш соҳиби бўлиб, бу беномус ҳодисотдан огоҳ топганда эди, қалби одаму оламдан муз қотиб, ҳамманинг юзига маломат тошини отарди» сўзлари мақолани ўқиб чиқишга мажбур этди.

Ҳамкасбим Ноёбшоҳ Зуробов алам ва изтироб исканжасида ёзганидек, чинданам фожиа... даҳшат... ваҳшат... пасткашлик ва яна алланима балолар дейиш мумкин. Мақолани охирига етказиш нақ чангак азоб уқубати. Юрак муз бўлиб тўхтаб қолади. Фикр қотади. Вужуд титрайди. Қўллар ер муштлайди: э воҳ, шунга мубталоларни ер ҳам ижирғаниб ўз комига тортмайдими! Қўллар такрор-такрор ёқага ёпишади: товба, минг бора товба!

Фақат шоху туёқсиз, йиртқич башарадан бегона (аслида шундай яралгани маъқул эди) отанинг тўққиз-ўн бир яшарлик иккинчи, учинчи ва тўртинчи қизлари билан ҳам зино қилиши... Бу беномусликнинг 1990 йил 25 февралигача беҳисоб такрорланиши... Ҳар иккала, ҳар учала, ҳар тўртала қизларни бир хонага қамаб, бир йўла, юзма-юз, зўрлаб номус булғаши... Товба за яна минг бора товба!

Бир пиёла чой устидаги унчалик катта бўлмаган даврада гап бугунги ёшларнинг видеобозлик касалига йўлиқиб, уятандишасизликка юз тутаётгани ҳақида кетди. Минг истиҳола, минг азоб билан юқоридаги воқеани айтишга мажбур бўлдим.

— Эй парвардигори олам, яратган эгам, — дея икки қўлини ғазаб билан кўкка чўзди муйсафид, — ҳар нарсага қодирсан-ку! Нега шундай бадбахтларни мен билан ҳамзамон яратдинг?! Бандаларингнинг ҳамма кирдикорлари сенинг нигоҳу иродангдан ташқарида эмаску! Нега шундай йўл бердинг?! Сенинг ўрнингда бўлганимда бундай бадкирдорликка қараб тургунча замину замонни зеру забар қилиб ташлардим! Кўрмасдим ҳам, куймасдим ҳам!

Даврa ғазаб қайғусига чўкди. «Қайғу эркиндир. Ғазабланган одам эркин эмас» (Имант Зиедонис). Алҳазар, дея ҳамма фикрат ва зикрат гирдобида қолди. Дили қаттиқ озор чекди.

Гапининг тўғриси, ана шу гирдоб исканжасида «қайдин келди бу видеофалокат» деган савол атрофида қаттиқ баҳс кетди. Биров у деди, биров бу. Қариялар эса бу балони топганларни қаттиқ қарғашди. Гап шундаки, бадбахтликка мустаҳиқ отанинг бутун фожиаси ана шу видеонинг таъсиридадир. У видеосалонга ишга кирадию номуссизлик ўтида қовурилади. Фарзандларини кўпинча ишхонасига судрайди. Шаҳвоний тасвирларини қўйиб уларни кўришга, шармисор қилиқларни ўрганишга мажбур этади.

Умуман бизда куракда турмайдиган бир бемаънилик азалдан ҳукм суриб келмоқда. Маънавиятимизни бойитадиган ўз маданиятимизни ўгай билиб, кўкрагидан нари итарамиз-да, боз устига ёт «мўъжизаларни» судраб келиб, уни ҳаром қилишдан, қурбонликка сўйишдан заррача тап тортмаймиз. Худди ана шунинг оқибатида маданиятимиздан миллийлик пардаси кўтарилди. Така бўлсину сут берсин қабилидаги пул дея, пул дея босароқ кечмишлик маданиятчиларимизни маданиятсиз мафкура бандаларига айлантирди.

Таассуфли ишонч билан айтаман, вилоятимиз аҳолининг тўқсон фоизи, ёшларнинг тўқсон тўққиз фоизи Ҳамид Олимжон номидаги ўзбек драма театрининг на маконини, на тақдирини билади. Бундан чиқди, маънавиятга ташналигимиз жуда маромида қонгандир-да. Асло ундай эмас. Ҳамма бало шундаки, кинотеатрларимизда беҳаё фильмлар қўйиш мусобақаси жазавага минди. Видеосалонлар бемаза қовуннинг уруғидай кўпайди. Ана шуларнинг касофати миллийлик либосидаги театримизни юҳо каби ютиб юборди.

Эҳтимол ғоявий-тарбиявий аҳамиятлилиги, юксак маънавият булоғи бўлгани боис ёт мўъжизанинг қўли баланд келаётгандир. Бундай ҳам эмас. Аксинча, у фикрату зикрати карахтларни борса келмас йўлдан қоронғу чоҳга судради. Натижада шуури шўрланиб, маънавияти пастлашган, иродаси бўш, ахлоқсизликка ўч бандаи ожизлар занжири ҳосил бўлди. Оқибатда улуғ мутафаккир Абдураҳмон Жомий таъбирларича айтадиган бўлсак, кўпларнинг дилидан ақл, кўзларидан зиё кетди. Шаҳват тўфони қўзғалиб, уларнинг бахт уйи вайронага юз тутди. Ҳолбуки, «Шаҳват йўли лою тупроғу бало, ким йиқилса ундан чиқолмас асло». Бу ботқоққа ботганлар, «То фано йўлида бермагунча жон, ундан қутулмоққа тополмас имкон».

Нақ СПИД даҳшатига тенг фожиа эмасми бу? Ҳай дариғким, ақлу хушдан жудоликнинг катта бир томири яна ўша — видеога бориб тақалмоқда.

Видеозаллар баъзан хуфёна, баъзан ошкора ўпқон нафслар дардига малҳам бўлаётган экан, демак видео ўзини юз фоиз оқламаётгани худога ҳам, бандасига ҳам аён.

Ҳозирча видеозалларни истаган ташкилот назоратсиз, ўз ихтиёрича, фақат пул ортидан қузиб ишлатаётган экан, «мўъжизадан кимга тўю, кимга аза?».

Вилоят ички ишлар бошқармасидан жумҳурият Ички ишлар вазирлигига тақдим этилган маълумотномада келтирилишича, вилоятда ойига 2600 та ғарбона лента айлантирилади. Уларнинг кўпи такрор-такрор қўйилади. Вилоят видеомаркази қошида «асарлар» намойишини назорат қиладиган йўриқчи бор. Ҳозир 250 та лентани қўйишга ижозат берилган. Бироқ рухсат этилмаган картиналарни кўз-кўз қилиш кучли давом этмоқда. Улар асосан зўравонлик, шафқатсизлик, танфурушлик тасвиридаги ленталардир.

Кундалик маълумотномада қайд этилишича, вилоятда кунига ўртача 35—40 та жиноий ҳаракат содир этилмоқда. Шунинг 10—15, баъзан 20 фоизи бемаъни видео қолипига тушади. Талх ва хунук хабарлар оқимидан: шаҳарлик бадбахт ота видеосалондан чиқиб уйида ёлғиз қолган саккизинчи синфда ўқиётган қизини зўрламоқчи бўлган; хатирчилик видеопараст куч ишлатиб, тўққизинчи синф ўқувчисининг номусини булғаган; Иштихонда икки номаълум шахс мурғак қизча шаънига теккан; видеотомошадан сўнг ургутлик ўсмир ҳамқишлоғи уйига бостириб кириб, пул бер дея ов милтиғи ўқталган; яна бир ножинс видеосалонда болалар уйида яшовчи қизчани зўрлаган.

Бинобарин, ҳукумат қарорлари чиққанига анча бўлишига қарамай, биз видеони чинакам тарбиявий таъсир воситасига айлантириш имкониятига эга эмасмиз. Видеозал ва салонлар ғарб маҳсулотлари «суягини кемиришга» мажбур. Демак, ҳозирча бундан ўзимизни тийиб турсак бўлмасмикан? Буйруқ бор, ё остидан, ё устидан, дея кўтарасига иш тутишга мустаҳиқмизми?

Янаям билмадим. Шу кетиш бўлса жисму танимизга қондай сингиб, жондай зиндалик бағишлайдиган «Қаро кўзим»у «Самарқанд ушшоғи»ни ҳам рокнинг жазавали чангалига пешкаш қилишимиз ҳеч гап эмас.

«Қари толга суяб
ирғай асони,
Оқсоқол сўрига аста
ёнбошлар.
Хаёлдан ўтказар кори
дунёни:
«Эҳ, ҳозирги ёшлар,
ҳозирги ёшлар!»
Бировнинг қизига сал қараб
қўйсак,
Бизлар аталардик шўху
бебошлар.
Баъзи киноларми бузмоқда
андак,
Капалак мижозроқ ҳозирги
ёшлар»
(Эркин Воҳидов).

Надоматлар бўлғайким, видео ва шаҳваттасвир кинолар ёшларимизни андак эмас, батамом бузмоқда. Астағфирилло: бир видеоманқурт ўзига фотиҳа бўлган қизни ҳоли жонига қўймайди. Қоқ ярим кечалари қаллиғи уйига бостириб кириб, ўзимники, дея беҳаёликни одат қилади. Бўлғуси қайнота уни кўп бор ҳайдаб солади. Лекин бир галги таҳқирона уриниш чолнинг қонини кўпиртиради. Қўл қинга узалиб, тиғ куёв бўйнига санчилади.

Милиция маълумотномасига кўра ғарбона ғариб ленталарга ишқибозлик 20—30 ёшлилар ўртасида 52 фоизни, 30—40 ёшдагилар орасида 18 фоизни, 40—50 ёшлилар ичида 0,7 фоизни ташкил этади. Кўринадики, видео қармоғига асосан ёшлар илинмоқда. Вилоят видеомарказида ҳозир 20 та салон рўйхатга олинган, дейилади милициянинг юқоридаги ҳужжатида. Олинмагани, ҳайдови қанча экан? Билишмайди.

Лекин Самарқанд шаҳрини бир айланиб, бундан зиёдини санаш мумкин. Қолган шаҳар ва районларнинг ҳар бирида иккитадан бўлса ҳам умумий ҳисоб 60—70 тага қараб боради. Ҳисоб-китобсизлик шундан далолат бермоқдаки, биз видеонинг фалокату касофатини иложи борича яшириб, пулли фойдасини ошириб кўрсатишга мубтало бўлиб қолганмиз.

Дард устига чипқон: «Бей эротику, спасай Россию!» шиори ўртага ташланган («Собеседник», 1990 йил, 47-рақам) бир пайтда биз номи номусдан, дину имондан чиқаяпмиз: «Эндиликда фақат четдан видеокассета келтириб кўпайтириш ва тарқатиш билан кифояланилаётгани йўқ. Бузғунчилик экспансияси жумҳуриятимизда ҳам ўз студияларига эга. Самарқандда ўзбек йигит-қизлари ижросида шаҳвоний эҳтирослар қўзғатувчи фильм суратга олинган. Ўзбек хонадонларида, тарихий-меъморчилик ансамбллари ҳужраларида лентага туширилган бу кадрлар чет эл видеофильмларидан қолишмайди, дейишади. Хўш, бунга ким рухсат берди? Табаррук обидаларни нас бостиришга кимнинг ҳадди сиғди?» (Жўра Саъдуллаев, «Исноd», «Ўзбекистон адабиёти ва санъати», 1990 йил, 10 август).

Видеокасофат ҳақида гап кетар экан, унинг айниқса ўсмирларни боши берк жиноят кўчаларига етаклашда ҳам «ҳаётдан салмоқли жой олаётгани» даҳшатдир. Инчунин, одам ови ва одамхўрлик манзаралари дилдан меҳр-шафқат туйғуларини сидириб ташламоқда. Бир зарб билан жағ айириб қўйиш, дароз чўзилтириб ташлаш машқини олаётганлар қанча?!

Илло, бу ёт мўъжиза «кашф этаётган» фожиа ва йўқотишларимизнинг ҳисоби йўқ. Демак, унинг бизни қаёққа етаклаганидан жиддий ҳушёр тортмасак бўлмайди. Эҳтимол, видеога йўл бермасликка анча кечикилгандир. Лекин унинг ҳар бир маконига назорат дарвозаси қуришга ҳали ҳам кеч эмас. Бу ўринда «Иснод» мақоласи хулосаларига қўшилиш керак. Бинобарин, видеонинг нопок davраси дарвозабонларига нисбатан кескин ва кескир қонуний асослар кучга киритилмоғи шарт!

Холмуҳаммад НУР,
«Халқ сўзи»нинг махсус мухбири.

САВДО-СОТИҚ РИВОЖЛАНАДИ

Ўзбекистон Ташқи савдо палатасида Корея Халқ Демократик жумҳуриятининг қатор фирмалари билан алоқалар презентацияси бўлиб ўтди. Меҳмонлар томонидан ташкил этилган кўргазмада «Кенгонон», «Муниюн», «Инха» фирмаларида чиқарилган енгил саноат моллари, электротехника, озиқ-овқат маҳсулотлари, аёллар пардоз буюмлари, турли ичимликлар намойиш қилинмоқда. Хотин-қизларнинг хушбичим кўйлаклари, болалар кийимлари мутахассислар эътиборини тортди.

«Инха» фирмасининг Президенти Жен Чен Му Ўзбекистон билан иқтисодий алоқалар равнақига зўр ишонч ила қараётганини таъкидлади.

Чет эл фирмалари билан бевосита алоқада бўлиш ижобий самара бермоқда. Хусусан, республика «Юдиском» бирлашмаси ишчилари «Инха» дастгоҳларида ўта хушбичим, сифатли, камхарж кийим-кечак тикмоқдалар. Бу учрашувда икки томон манфаатига оид масалалар борасида қизғин мунозаралар бўлиб ўтди.

Корея Халқ Демократик республикаси билан Ўзбекистон ўртасида иқтисодий, савдо-сотиқ муносабатларини янада ривожлантириш хусусида келишиб олинди.

СУРАТЛАРДА: Кўргазма залларида.

Маъмур НАЗАР,
Муаллиф олган суратлар.

Бош муҳаррир: Аҳмаджон МУХТОРОВ.

Таҳрир ҳайъати: Анвар ЖЎРАБОЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Абдували ИМОМАЛИЕВ, Йўлдош ИСМОИЛОВ, Тоҳир МИРҲОДИЕВ, Турғун НАЗАРОВ (масъул котиб), Ҳабибулла ОЛИМЖОНОВ, Абдукарим РАҲИМБЕРДИЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Азим СУЮН, Тоиба ТЎЛАГАНОВА, Муҳтарама УЛУҒОВА, Сайди УМИРОВ, Норбобо ШАКАРОВ, Муҳаммад Содиқ Муҳаммад ЮСУФ, Ориф ЮНУС.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700000, ГСП
Тошкент шаҳри, Ленинград кўчаси, 19-уй.

Босишга топшириш вақти 21.00
Босишга топширилди 01.10.
Индекс: 64608. 5117-буюртма.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси.
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12